

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство науки и образования Республики Бурятия

МКУ «Закаменское РУО»

МБОУ «Шара-Азаргинская СОШ»

РАССМОТРЕНО

На педагогическом
совете

Протокол № 1 от 31 августа
2023

СОГЛАСОВАНО

Зам. директора по УВР

Тугутова А. И.
от 31 августа 2023

УТВЕРЖДЕНО

Директор школы

Балданов А. И.
Приказ № 42 от 31.08.2023

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного курса «Родная (бурятская) литература»

для обучающихся 5-9 классов

У. Шара-Азарга 2023-2024

Нурагшад нймэ юумэнүүдые мэдэхэ ёһотой:

- уншажа байһан зохёолойнгоо автор тухай, номой нэрын удха тайлбарилга;
- уран зохёолшоной намтарһаа тон шухала мэдээнүүдые;
- уран зохёолнуудай тектнүүдые;
- шудалан үзэжэ байһан зохёолой герой болоод гол үйлэдэгшэ нюурнууд тухай, зохёолү соохи шухала үйлэнүүдые мэдэхэһээ гадна, тэдэнэй хоорондох харилсаа холбоонуудые, типическэ удха шанар;
- уран зохёол бэшэхэ гол шухала аргууд, зураглалай янзунууд, зохёолой темэ, идея, гол удха, уран зохёолой героинууд, сюжет г.м. литературна теориһоо ойлгосонуудые;
- байгуулгын (композициин) шухала онсо янзунуудые, хэлэнэй зураглан тодорхойлох арга хэрэгсэлнүүдые;
- программын эрилтын ёһоор сээжэлдэһэн шүлэгүүдые, эпическэ зохёолой хэшэгүүдые;
- литературна зан абари (характер), литературна тип, романтизм, реализм гэхэн ойлгосонуудай шухала шэнжэлнүүдые г.м.

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты)

Өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно), хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын онсо өөрэ байһые ойлгоно (аянга, хэлэлгын темп, үгэнүүдэй болон сэглэлтын тэмдэгүүдэйүүргэ)

Бээ гурилшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- Багшатай хамта хэшээлэйнгээ зорилго табиха;
- Хэшээлдээ юу хэшэнээ хойно хойноһоонь тоолохо;
- Юу хэхэ гээшэбиб гэжэ уридшалан хэлэхэ (прогнозировать);
- Өөрынгөө, нүхэдэйнгөө, классайнгаа ажал багшатай сугтаа урид зохёогдоһон тусхай критеринүүдээр шалгах;
- Багшын үгэһэн түсэбөөр, алгоритмаар хүдэлжэ шадах.

Оршон тойрониё шудалха шадабари (познавательные УУД):

- Номоор хүдэлхэ (номой гаршагай, тусгаар тэмдэгэй үүргэ ойлгохо);
- Зураг хаража гү, али текст уншажа, асуудалнуудта харюу олохо;
- Багшатай болон нүхэдтээ хамта дүн гаргах;
- Үгөөр хэлэгдэһэн ойлгосо, схемэ, таблица, модель болгохо, тийн һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэх;
- Текстын удха дамжуулха

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- Өөрынгөө һанаа бодол аман хэлэлгээр, тийхэдэ багахан текст зохёожо, бэшэгээ хэлэлгээр харуулха;
- Хажуудахи хүнүүдээ шагнаха, тэдэнэй хэлэһэниё ойлгохо;
- Уран гоёор уншаха, хөөрэх;
- Классайнгаа үхибүүдтэй, багшатай яагаад ажалаа эмхидхэхэ, ямар журамуудые сахиха тухайгаа хэлсэх; хоёр хоёроороо, бүлэг бүлэгөөр хүдэлхэ, тийхэдэ олон ондоо «тушаал» бээ дээрээ абаха: ударидагшын, даабари дүүргэгшын, бэшээшын.

Программунуудай байгуулга ба удха

Оршол (1саг)

«Литература» гэдэгн предметэй зорилго. Литература - үгын искусство. Уран зохиол уншалга ба хадуун абалга. Уран зохиолой үнэн ба үнэн бэшэ талануудын. «Уран зохиолшо» ба «автор» гэдэгн ойлгосонууд.

Литературын жанрууд үнн сагһаа би болон тогтоһон, литературы ажабайха формонууд.

Фольклор(6 саг)

Фольклор тухай ойлгосо. Фольклорно зохиолнууд соохи үнэнбэшэ, ханаанһаа абтаһан шэдигтэ ба фантастическа юумэнүүд. Фольклорно зохиолнуудай гол жанрууд. Буряад арадай аманзохиолнууд соо зураглагдаһан нравственна идеал.

Үхибүүдэй фольклор: таабаринууд, тоолуурнууд. нааданууд. Наадануудай удха шанар. Үхибүүдэй фольклорно жанруудай наадахы үндэһэн. (Бадмацыренова Ц.Б. Буряад арадай хүүгэдэй аман зохиол. — Улаан-Удэ: Буряадай гүрэнэй университетэй хэблэл, 2008.)

Онтохонууд. Онтохонуудай янзонууд. Онтохонууд хайшан гэжэ зохиогдодог бэ? Сюжет тухай түрүүшын ойлгосо. Онтохонуудай хүнэй ба арад зоной ажабайдалда үзүүлдэг нүлөөн ба удха шанар.

Һүүл хүбүүн. Онтохонуудай геройнуудай. буряад арадай сэсэн ухаание, ёһо заншалые, уран аргуудые хэрэглэн зураглалга. Буряад арадай ажабайдалай онсо өөрсэ шанар шэнжэ уран хайханай хэрэгсэлнүүдэй арга хэрэглэн харуулалга. (Бурят-монгол арадай онтохонууд. - Улаан-Үдэ : Бурят-Монголой гүрэнэй хэблэл, 1950.)

Зургаан нүхэд. Тус онтохон соо нүхэсэлэй хүсэ ба хорото муу юумэ уран аргын хүсөөр зураглалга. (Бурят-монгол арадай онтохонууд. -Улаан-Үдэ: Бурят-Монголой гүрэнэй хэблэл, 1950.)

Класһаа гадуур уншалга (1 саг)

Бэшэ арадуудай онтохонуудай оршуулганууд: «Сэсэн хулгана (монгол онтохон).

Эдэ онтохонуудые Бадма-Базар Намсараевич Намсарайн суглуулжа хэблүүлһэн «Онтохонууд гэдэгн ном сооһоо уншаха. (Намсарайн Б-Б. Онтохонууд. - Улаан-Удэ: Бэлиг, 1995.)

Буряад арадай онтохошод.(1 саг)

Буддын шажанай зохиолнууд тухай хуряангы ойлгосо.(1 саг)

Фольклор литература хоёрой илгаа, хоорондох харилсаан. Эпос, лирикэ, драма тухай түрүүшын ойлгосо. Авторай ханаанһаа абтаһан юумэн (вымысел) ба уншагшын баримтагүй образно тухайламжа (воображение).

Эпическэ жанрууд

Литературна онтохон(3 саг)

Литературна онтохон тухай ойлгосо. Фольклорно ба литературна онтохонуудые зохиолгын уран хайханай принципүүд.

Класһаа гадуур уншалга (1 саг)

Надмит Намсараевич Намсараев. «Эхирэй үрөөһэн хүбүүн»

(Намсараев Н. Хоёр нүхэд. Рассказууд ба онтохонууд. - Улаан-Удэ: Буряадай номой хэблэл, 1965.)

Рассказ (13саг)

Рассказай онтохонһоо илгаа. Рассказай жанрай онсо шэнжэ. (1 саг)

Лев Николаевич Толстой. «Хайратай морин»(2 саг)

Хүн ба байгаали. Хүнэй доторой байдал зохиол соо зураглалга.(ТолстойЛ. Үхибүүдтэ : рассказал, баснинууд, онтохонууд. Б. Санжинай оршуулга. - Улаан-Үдэ: Буряадай номой хэблэл,1974.)

Александр Галсан Нимаевич Лыгденов. “Унаган”(3 саг)

Автор ба рассказчик, герой ба сюжет, диалог ба монолог тухай ойлгосо.(ЛыгденовА. Морин хуур: рассказууд. - Улаан-Удэ:Наран, 1996.)

Цокто Номтоевич Номтоев. «Хилээмэн» (3 саг)

Үнэн юумэ зохион найруулгын нэгэ арга. Литературахарактер тухай ойлгосо. (Булагай эхин: үхибүүдэй хрестомати. -Улаан-Үдэ: Бэлиг, 2008.)

Классчаа гадуур уншалга(3 саг)

Доржо Норбосампилович Сультимов. “Өөрыгөө хэһээбэ” .

(Сультимов Д. Амиды зула: зүжэг болон расказыуд. - Улаан-Удэ:Бэлиг, 2001.)

Дугар Абидуевич Дылгыров. «Эсэгийн орден». (ДылгыровД. Эсэгийн орден. - Улаан-Удэ: Буряадай номой хэблэл, 1982.)

Балдан Насанович Ябжанов. «Нулимса. (Ябжанов Б. Майтагсаан. - Улаан-Удэ: Буряадай номой хэблэл. 1969.)

Михаил Александрович Шолохов. «Мэнгэ». (ШолоховМ. Расказыуд. - Улаан-Удэ: Буряадай номой хэблэл, 1980.)

Творческо практикум(1 саг)

Минии түрүүшын расказ (уншалан гү, али өөрын зохёолон болохо).

Туужа (10 саг)

Туужын расказынаа илгаа: сюжет, саг, герой, жанрай онсо шэнжэ.

Цырен-Базар Бадмаевич Бадмаев. “Будамшуугай орон нютагаар Серезын аяншалга”. Туд зохёол соо буряад арадай найн найхан ёһо гуримуудай, хүндэмүүшэ заншалнуудай зураглагданиинь. **(Булагай эхин: үхибүүдэй хрестомати. -Улаан-Удэ: Бэлиг, 2008.)**

Творческо мастерской (1 саг)

Сюжет ба зохёол бэшэхэ гэдэн нанал бодолой зохёолшын ухаан бодолдо бии бололго. Шэлэжэ абалан зохёолой анализ хэлгэ.

Классчаа гадуур уншалга (3 саг)

Цыдып Балданович Цырендоржиев. «Папансаг» (3,15,17,18,22,23 хэһэгүүд).(Цырендоржиев Ц. Папансаг. - Улаан-Удэ: Буряадай номой хэблэл, 2008.)

Балдан Насанович Ябжанов. «Саяанай домог». Туужа соохүнэй абари зан зураглан харуулха уран найханай аргуудба хэрэгсэлнүүд. Лирическэ проза тухай түрүүшын ойлгосо.(Ябжанов Б. Саяанай домог. - Улаан-Удэ: Буряадай номой хэблэл,1971.)

Илья Иринчинович Намсараев. «Мундаргын үхибүүд» (туужа). (Намсараев И. Мундаргын ухибууд: туужа. - Улаан-Удэ: Буряадай номой хэблэл, 1973.)

Лирическэ зохиолнууд

Лирическэ жанрууд(9 саг)

Лирикэ - литературынын род. Ирагуу (лирическэ) шүлэгэй жанр тухай ойлгосо.

Шагдар Дашеевич Байминов. «Һүнийн хэбшээн». «Онгосомни», «Аадар». (Байминов Ш. Мүнхэ золой Мүнгэн шүүдэр. - Улаан-Удэ: Буряад үнэн, 2007.)

Даша Цыретарович Дамбаев. «Байгалай долгид». «Үдэшын зураг», «Орьёл». (Дамбаев Д. Алтан зула. - Улаан-Удэ: Буряад үнэн. 1998.)

Лирическэ зохиолнууд соо хүн юртэмсэ хоёрые зураглалга. Рифм:» тухай түрүүшын ойлгосо. Ритм- шүлэг зохёолой гол үндэһэн. Эпитет, метафора, олицетворени, аллегории г.м. шэмэг үгэнүүд тухай ойлгосо.

Классчаа гадуур уншалга (2 саг)

Цырен-Базар Бадмаевич Бадмаев. «Үдэшэ», «Һолонго». (Бадмаев Ц.Б. Шэлэгдэмэл шүлэгүүд. - Улаан-Удэ: Буряадай номой хэблэл, 1989.)

Галина Хандуевна Базаржапова. “Үүлэн - дүүжэн», «Эрбээхэй, дэгдыш». (Базаржапова Г. Уулзуур: уянгата шүлэгүүд. - Улаан-Удэ: Буряад үнэн, 2001.)

Дулгар Ринчиновна Доржиева. «Үдэшэлэн», «Сэдьхэлэй долгин». (Доржиева Д. Нүүдэл түүдэгүүд. - Улаан-Удэ: Буряад үнэн, 2004.)

Матвей Рабданович Чойбонов. «Алтан намар», «Мүнхэ нарап». (Чойбонов. М. Мүнхын аршаанай мүнгэн дуһал. - Улаан-Удэ: Буряадай номой хэблэл. 1996.)

Жорж Долгорович Юбухаев. «Мундарганууд», «Үбэлэй зурагууд». (Юбухаев. Ж. Ута зам. — Улаан-Удэ: Буряад үнэн, 2000.)

Творческо мастерской (1 саг)

Шүлэглэмэл зохёол зохёохо уран шадабариин ньюсанууд. Шэлэжэ абаһан зохёолоо уран хурсаар уншаха.

Творческо практикум (1 саг)

Шүлэг бэшээд туршаха, болоогүй наань, дуратай шүлэгөө уран гоеор уншаха.

Басни

Басни тухай (2 саг)

Ажабайдалда дайралдадаг дутуу дундануудыг элирүүлжэ, үхибүүдыг нийгүүлэхыг сэдхэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ.

С.Норжимаев. “Аймхай охотноон”. “Шаазгайн элидхэл”, “Хүмүүжүүлэгшэ хирээ” .

Зүжэглэмэл зохеолнууд

Зүжэглэмэл зохеолнууд (4 саг)

Зүжэглэмэл зохеолнуудай тусхай шэнжэ. Авторай эзэлдэг һуури ба дүүргэдэг үүргэ. Драматическа зохеол соохи саг. Драматическа зохеол ба уншагша.

Б.Эрдынеев. “Бишыхан хатан”.

Классһаа гадуур уншалга

Цырен Раднаевич Галанов. “Баярта үдэр” (нэгэ акттай комеди). Зохеолой уран һайханай онсо шэнжэ.

Творческо мастерской (1 саг)

Сценари яагаад бэшэдэг бэ?

Уншагшадай конференци (1 саг)

Фольклор ба литература гэхэн темээр түгэсхэлэй, дүн гаргалгын конференци үнгэргэхэ.

5-дахи класс буряад литератураI-дэхи четверть

18 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	һара, үдэр	
			түсэб	факт
	Оршол(4час)			
1-2	Литература - уран угын искусство	2	7.09 8.09	
3-4	Уран зохеолой нюусанууд	2	14.09 15.09	
	Фольклорой бага жанрууд (6+2)			
5	Фольклор тухай ойлгосо. Бага жанрууд	1	21.09	
6	Тоолуурнууд. Буряад нааданууд	1	22.09	
7	Сэсэ буляалдаан, буряад нааданууд	1	28.09	
8	Жороо үгэнүүд	1	29.09	
9-10	Таабаринууд	2	5.10 6.10	
11-12	Онъһон ба хошоо үгэнүүд	2	12.10 13.10	
13	Буддын шажанай зохеолнууд	1	19.10	
	Арадай онтохонууд (6саг)			
	«Зургаан нүхэд» (2 саг)			
14	Зургаан нүхэд	1	20.10	
15	Нүхэртөө туһалнад	1	26.10	
16	Зохеолой анализ	1	27.10	
	«Һүүл хубуун» (2 час)			
17	Шадалтай хүбүүн	1	9.11	
18	Хаанай даабари дүүргэбэ	1	10.11	
19	Шалгалтын хүдэлмэри	1	16.11	

5-дахи класс буряад литератураII-дохи четверть

14 саг

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	hapa,үдэр	
			түсэб	факт
1	«Сэсэн хулгана»	1	17.11	
2	Буряад арадай онтохошод. Ондоо арадай онтохонууд.	1	23.11	
	Эпическэ жанрнууд			
	Литературна онтохонууд (3 саг)			
3	В.Халхуев «Жабдай». Аляа-Бата.	1	24.11	
4	Аранжан хаанай басага абаралга	1	30.11	
5	Классчаа гадуур уншаха литературна онтохонууд	1	1.12	
	Рассказ (13 саг)			
	Л.Толстой «Хайратай морин» (2 саг)			
6	Пимен үбгэн	1	7.12	
7	Воронок. Зохеолой анализ	1	8.12	
	А. Лыгденов «Унаган» (3 саг)			
8	Төөришэбэб.	1	14.12	
9	Зээрдэ гүүнэй ашаар. Зохеолой анализ.	1	15.12	
10*	Рассказ зохеолго «Минии морин»	1	21.12	
	Ц.Номтоев «Хилээмэн» (4 саг)			
11	Жалсарай хүбүүнэй хилээмэндэ хандаса	1	22.12	
12	Таряан тухай онтохон	1	28.12	
13	Хилээмэнэй үнэ сэн	1	29.12	
14	Шалгалтын хүдэлмэри	1	11.01	

5-дахи класс буряад литератураIII-дахи четверть 20 саг

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	hapa,үдэр	
			түсэб	факт
1	Д.Сультимов «Өөрыгөөхэхээбэ»	1	12.01	
2	Д.Дылгыров «Эсэгийн орден»	1	18.01	
3	Б.Ябжанов «Нулимса»	1	19.01	
4	М.Шолохов «Мэнгэ»	1	25.01	
5*	Минии туруушын рассказ	1	26.01	
	Туужа			
	Ц-Б Бадмаев. «Будамшуугай орон нютагаар Сережын аяншалга тухай» (10 саг)			
6	Сережа ондоо буудалда буушоо.	1	1.02	
7	Сережые угталга. Будын гэртэхин.	1	2.02	
8	Сережа мориндо мордобо.	1	8.02	
9	Шагай наадажа хурана	1	9.02	
10	Даага дэллээн, үрээ шэмхээн	1	15.02	
11	Һээр шаалган	1	16.02	
12	Хони хайшалаанда ябалга.	1	22.02	
13	Сережа гэртээ ябаха болобо	1	23.02	
14- 15	Уран зохеол соохи ёһо заншалнууд	2	29.02	
16	Сюжет, зохеолой анализ	1	7.03	
	Классчаа гадуур үгтэһэн туужанууд (3 саг)			
17	Ц.Галанов “Үлгы наһан”.Солбон хүбүүн.	1	14.03	
18	Солбон городто ерэбэ.	1	15.03	
19	Баабайнь дайнда мордобо.	1	28.03	
20	Шалгалтын хүдэлмэри	1	29.03	

5-дахи класс буряад литератураIV-дэхи четверть 16 саг

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	һара,үдэр	
			түсэб	факт
	Лирическэ зоһеолнууд (9 саг)			
1	Ирагуу шулэгэй жанр тухай ойлгосо	1	4.04	
2-3	Д.Дамбаев «Байгалай долгид», «Үдэшын зураг»	2	5.04 11.04	
4	Ш.Байминов «Онгосомни», «Аадар»	1	12.04	
	Классһаа гадуур үгтэһэн шүлэгүүд (2 саг)			
5	Г.Х.Базаржапова-Дашеева “Алханын алтан оройһоо”, “Үүлэн зурагууд”	1	18.04	
6	Х.Д.Дампилова “Хабарзаан”	1	19.04	
7	Шүлэглэмэл зоһеолой нюусанууд	1	25.04	
8	Минии туршалга	1	26.04	
	Басни (2 саг)			
9	С.Норжимаев. «Аймхай охотноон», «Шаазгайн элидхэл», «Хүмүүжүүлэгшэ Хирээ»	1	16.05	
	Зүжэглэмэл зоһеолнууд (5 саг)			
10	Зүжэглэмэл зоһеолнууай шэнжэнууд	1	17.05	
11	Б.Эрдынеев «Бишыхан хатан»	1	23.05	
12	Хатан Мундуу хоер	1	23.05	
13	Уу-та-тай	1	23.05	
14	Хатан Алтан ордондо бусаба.	1	24.05	
15	Сценари тухай	1	24.05	
16	Жэлэй дүн гаргалга. Шалгалтын хүдэлмэри.	1	25.05	
	Жэл соо хамта 68 саг	68 саг		

Зургаадахи класс

Нурагшад гол түлэб нимэ юумэнууды мэдэхэ ёһотой:

- уншажа байһан зохёолойнгоо автор тухай, номой нэрын удха тайлбарилга;
- уран зохёолнуудай текстнүүдые;
- шудалан үзэжэ байһан зохёолой герой болоод гол үйлэдэгшэ нюурнууд тухай, зохёол соохи шухала үйлэнүүдые мэдэхэһээ гадна, тэдэнэй хоорондох харилсаа холбоонууды, типическэ удха шанар;

- уран зохёол бэшэхэ гол шухала аргууд, зураглалай янзанууд, зохёолой темэ, идей, гол удха, уран зохёолой геройнууд, сюжет г.м. литературна теориһоо ойлгосонууды.

Нурагшад нимэ юумэнүүдые хэжэ шадаха ёһотой:

- уран зохёолшын зохёол соогоо бэшэһэн уран зураглалы хөөрөжэ;
- уран зохёолшын зураглаһан зурагы ухаан бодолдоо, сэдхэлдээ бии болгожо;
- үзэжэ байһан зохёолой гол шухала үйлэнүүдые (эпизодууды), үйлэдэгшэ нюурай хэлэһэн үгэ, хэрэг г.м. бусад олон юрын үйлэнүүдхээ илгажа;
- зохёол соохи үйлэнүүдэй болоһон шалтаганы, сагы, тэрэнэй хойшолонгы элирүүлжэ;
- үзэжэ байһан зохёолой хэлэнэй уран аргууды, байгаалин зураглалнууды текст сооһоо илгажа;
- зохёолой удха задалан харуулхадаа, геройн үүргэ ба геройдо үгэһэн авторай сэгнэлтэ эли тодо болгожо;
- уран зохёолнуудай текст лирическэ, эпическэ, драматическа жанрай байһаарнь тэдэниень хараадаа абажа, тодоор, уранаар уншажа;
- уран зохёолой геройнуудта характеристикэ үгэхэ түсэб табижа;
- үзэжэ байһан зохёолой геройнууд тухай, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһы хараадаа абан, нурагша бүхэнэй, бүхы нурагшадай зэргэсүүлһэн аман гү, али бэшэмэл өөрын бодомжолготой сочинени (сочинени-рассуждени) зохёожо;
- монологическа хэлэлгэ һайнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө һанамжа ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэндээ ойлгуулжа, баримталжа, хамгаалжа;
- түсэб табижа.

Миф – фольклор – литература

Оршол (1 саг)

Уран һайханай литературы уг гарбал, бии бололго, гаралга. Литература тухай эрдэм мэдэсэ, эрдэм ухаан, эрдэм мэдэрэл гэхэ мэты уран наринаар, абьяастайгаар, илангаяа ойлгосо һайтагаар уншалгын үндэһэ һуури.

Мифүүд(2 саг)

Миф тухай ойлгосо. Мифологи үнэн бодото байдал ойлгожо абаха аргуудай нэгэниинь. Мифүү ба онтохонууд, домогууд, урданай түүхэнүүд, аман хөөрөөнүүд.

Буряад арадай мифүүд, тэдэнэй янзанууд, геройнуудынь, зохеон байгуулгынь онсо шэнжэ. Буряад арадай мифүүдэй грегүүдэй мифүүдхээ илгаа.

Творческо мастерской (1 саг)

Мифүүд яагаад бии болооб? Геройнууд, тэнгэрийн эзэд, тэнгэрэхэ бууһан хүбүүд, бар хүсэтэ хүнүүд тухай мифүүд. Эпосэй бии бололго, эпос миф хоерой хоорондох холбоон.

Класһаа гадуур уншалга (1 саг)

Виктор Шагдарович Гунгаровай “Мифүүд ба домогууд. Класһаа гадуур уншаха ном. (Гунгаров В. Мифүүд ба домогууд.-Улаан-Үдэ: Бэлиг, 2001)

Творческо практикүм (1 саг)

Эртэ урда сагай мифологическа герой ба мүнөө үе сагай литературы, кинофильмын геройнуудай хоорондох адли талануудынь, илгаануудынь оложо шадаха.

Арадай аман зохеол. (6 саг)

Эпос тухай ойлгосо. Аман үгын ба бэшэмэл үгын эпическэ зохеолнууд. Эпос литературы родуудай нэгэн. Гол эпическэ жанрууд. Эпическэ зохеолой герой тухай ойлгосо. Эпическэ зохеол соохи үгын үүргэ.

Буряад арадай үлгэрнүүд – эпическэ зохеолнууд. (Н.Дамдиновой “Тэсэр”, “Аламжа Мэргэн”, “Сагаадай Мэргэн хүбүүн, Ногоодой сэсэн басаган”, “Ерэнсэй ехэ үбгэн”, “Шоно Баатар” г.м.). буряадай үлгэрнүүдэй онсо илгаа, уран найруулгын шэнжэ, онсо өөрсэ зүйлнүүдын, дабтагдадаг гол удха баримтануудын, образуудын, сюжетнэ элементнүүдын, уран найруулгын аргууд ба хэрэгсэлнүүдын.

АламжаМэргэн. Нэгэдэхи бүлэг. Аламжа Мэргэн хүбүүн Агуу Гоохон дүүхэй хоёрой түрэн гарахан тухай. Тэдэнэй бага наһандаа үншэрэлгэ.

Хоёрдохи бүлэг. Хоёр Зутан абганар тухай. Тэдэниие Аламжа Мэргэн Агуу Гоохон хоёрой угталга.

Дүрбэдэхи бүлэг. Аламжа Мэргэнэй Ягша Хара абгайтай тулалдажа, илалта туйлаад, зобоһон, тулиһан хүнүүдые сүлөөлһэниинь.

Аламжа Мэргэнэй арюун һайхан сэдхэл, шэн зориг, хүсэ шадал. Тэрэнэй нариихан шарга мориной дүүргэһэн үүргэнүүд.

Үлгэр соохи фантастическа найруулгануудай удха шанар.

Бөө мүргэлэй зохеолнууд. (1 саг)

Бөө мүргэлэй зохеолнууд тухай ойлгосо. “Хаан Шаргай хадын бии болоһон тухай”

Бэшэмэл зохеол (4 саг)

Буряад литература тухай. Литературын түлэбүүд. Ниитэ монгол зохеол. “Шэдитэ хүүр”. С.Гунгаажалцан. “Сайн үгэтэ эрдэнийн сан субашид”. Э-Х.Галшиев. “Бэлиг-үүн толи”. Шалгалт н худэлмэри(1 саг)

XX зуун жэлэй уран зохеол (6 саг). Чимит Цыдендамбаевич Цыдендамбаев. “Банзарай хүбүүн Доржо” .

Ч. Цыдендамбаев. БанзарайхүбүүнДоржо. Туд роман дотор зураглагдаһан Буряадай түрүүшын эрдэмтэ Доржо Банзаровой бага наһан.

Доржын түрэнһэн нютагай онсо шэнжэ, түрэлхид, хүршэнэр, нүхэд. Үгытэй Тобшой хүгшэн, Арюухан, Затагархан гурбанай ажабайдал. Баян Мархансайтанай хомхой ханаан.

Бүдүүлиг ааша.

Һонор ухаатай Доржын һайхан сэдхэл, Ворхоног Үлгэршын хэлэһэн үгэнүүдээр Доржын һонирхолго, монгол бэшэгтэ һураһаниинь.

Хяагта ошожо, һуралсалаа үргэлжэлүүлһэниинь. Шэнэ нүхэдтэй болоһониинь. Доржын эрдэм шудалалгада ашатайгаар нүлөөлһэн ород багшанар, номууд, нүхэд.

Романай тодо хэлэн, уран аргууд. Романай сюжет, зүрилдөөн (конфликт), байгуулга, геройнуудын. Үнэн сэхээр, нэрэ түрээс хухурангүй ба үнэн сэхэ бэшээр ябалга – романай нравственна зүрисэлдөөн (коллизии). **(Булагай эхин: үхибүүдэй хрестомати. -Улаан-Үдэ: Бэлиг, 2008.)**

Творческо мастерской (1 саг)

Уран зохеолой сюжет ба композици.

Туужа тухай ойлгосо (6 саг)

Туужа тухай.

Барадий Мункуевич Мунгонов. “Хара һалхин”. Туд повесть соо Г. Н. Левскийн ударидалга доро һурагшадай нютаг ороноо шэнжэлхээ Баргажанай аймагаар аяншалһан тухай бэшэгдэһэниинь.

Энэ зохёолой гол геройнуудай дүрэнүүд, тэрэнэй ушаралта ябадалнууд.

Литературна теори: лирическэ отступлени (сухарилта) тухай ойлгосо. Дурдагдаһан повестьдо авторай лирическэ сухарилта оруулһанайн удха шанар.

Шалгалт н худэлмэри (1 саг). Ц Номтоев «Эдэбхи» (5 саг). Творческо практикум. (1 саг). Хоороон тухай ойлгосо (1саг).Цырен-Доржо Дамдинжапов «Юрын буряад эхэ» (3 саг)

Энэ рассказ соо Цыренова Бүмбүү Базаровнагай намтарай зураглагдаһаниинь.

Бүмбүү Базаровнагай хөөрөөн соо буряад арадай урданай ба мүнөөнэй байдалай

харуулагдаханийнх.”Морин хуур» (3 саг)

Басни – эпическэ жанр (4 саг)

Басни тухай ойлгосо. Басни-шүлэглэмэл зохиол аад, эпическэ жанрта ородог юм.

Бато Базарович Базарон. “Зүгы”. Басни соо үгтэһэн аллеги, геройнуудын, хургаал заабаринь. (Базарон Б. Алтан гадаһан. – Улаан-Үдэ:Буряадай номой хэблэл, 1967).

Гунга Гомбоевич Чимитов. “Шарга тэргэ хоер”, “Эрэ тахья” (1 саг). Хэлэ хүгжөөлгэдэ басниин үзүүлдэг удха шанар ба үүргэ. (Булагай эхин: үхибүүдэй хрестомати.-Улаан-Үдэ:Бэлиг, 2008.)

Элбэг Манзаров “Үнэгэнэй хургуули”(1 саг)

Творческо мастерской (1 саг)

Басни зохиожо туршалга.

Лирикэ(4 саг)

Лирикэ, лирическэ уран зохиол тухай ойлгосо. Лирикэ хадаа литературын родуудай нэгэниинь. Лирическэ зохиолнуудай гол түлэб жанрууд. Лирическэ зохиол соохи уран утын удха шанар ба үүргэ.

Лирическэ шүлэг. Поэзи ба и прозо хоер уран үгэ (хэлэ) эмхидхэхэ ондо ондоо маягууд (типүүд). Лирикэ ба поэзи. Шүлэг ба ритм. Ритм ба шүлэгэй хэмжүүр. Буряад шүлэгэй байгуулга. Ород шүлэгэй байгуулгын илгаа.

Лирическэ герой тухай ойлгосо (1 саг)

Ардан Лопсонович Ангархаев. «Баһал сэдхэлдэм – бага наһамни» (1 саг)

Шүлэг дотор зураглагдаһан лирическэ геройн урмашал харуулалга. Метафора тухай ойлгосо үргэдхэлгэ. (Ангархаев А. Агуухэ шэди. Улаан-Удэ: Буряад үнэн, 2001.)

Галина Хандуевна Назаржапоеа. «Зунай удэшэ», «Нара хүлээнэб» (1 саг)

Лирикэ дотор пейзаж (байгаали) зураглалга. (Базаржапова Г. Эхын энхэрэл : шүлэгүүд. - Улаан-Удэ: Буряадай номой хэблэл, 1983.)

Творческо мастерской (1 саг)

Шүлэг яжа бии болодог бэ, ямар технологи гү, али техникэ хэрэглэн шүлэг бэшэдэг бэ?

Классһаа гадуур уншалга (2 саг)

Лопсон Дунзынович Тапхаев. «Зүүн Саяан», «Үбэлэй үдэшэ», “Лүнхэгэр харанхы һүни...». (Тапхаев Л. Хэнгэргэ: шүлэгүүд. -Улаан-Удэ Буряадай номой хэблэл, 1976.)

Георгий Цыренович Дашабылов.«Алтаргана», «Ошоһомни», «Тала». (Дашабылов Г. Мүнгэн хугага : шүлэгүүд. поэма. - Улаан-Үдэ : Буряадай номой хэблэл, 1980.)

Владимир Бадмаевич Намсараев. «Гайхаха һайхан мэдэрэл. (Намсараев В. Аяа хайрата... : шүлэгүүд. - Улаан-Үдэ : Буряадай номой хэблэл, 1985.)

Творческо практикум (2 саг)

Шүлэглэмэл мүнүүдэй түрүүшын абяануудые холбожо, «толгой холболго» байгуулжа туршаха. Шүлэг зохиохо.

Баллада — лиро-эпическэ жанр (3 саг)

Баллада тухай ойлгосо. Лирическэ ба эпическэ талануудын. Сюжет.

Цырен- Базар Бадмаевич Бадмаев. «Хүбүүхэн тухай баллада». Тус баллады сюжет. (Бадмаев Ц-Б. Шүлэгүүд. - Улаан-Үдэ : Буряадай номой хэблэл, 1982.)

Цырендулма Цыреновна Дондой. «Гэр тухай баллада». Баллада зохиолгын онсо илгаа. (ДондойЦ. Шулуудай тарни. -Улаан-Үдэ: Буряадай номой хэблэл. 1989.)

Поэмэ тухай ойлгосо(2 саг).Драматическа зохиол (2 саг)

Ямар зохиолнуудые лиро-эпическэ зохиолнууд гэнэб?Шалгалт н худэлмэри(1саг)

Лирическэ ба эпическэ поэмэнууд (2 саг)

Поэмэнуудэй лирическэ шүлэгһөө ба балладаһаа илгаа.

Дулгар Ринчиновна Доржиева.«Нүүдэл түүдэгүүд (сэдьхэлэй поэмэ)». Зохёол соохи зуүүн зүгэй арадуудай зохёолнуудай шанар, шэнжэ, маяг. (Доржиева Д. Нүүдэл түүдэгүүд : шүлэгүүд. - Улаан-Үдэ : Буряад үнэн. 2004.)

Даши Цыретарович Дамбаев.«Дуулыш, минии атом!». Авторай образ. (Дамбаев Д. Алтан зула. - Улаан-Үдэ : Буряад үнэн, 1998.)

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	түсэб	факт
1	Оршол. Литературна зохоол соохи уран найханай образность.	1	5.09	
	Үльгэрэй герой (8 саг)			
2	Үльгэр. “Айдуурай Мэргэн”	1	8.09	
3	Агуу Ногоон дүүхэй холын замда гарана.	1	12.09	
4	Амитадтай анда нүхэд болобо.	1	15.09	
5	Агуу Ногоон дүүхэй Эжи Мүнхү хаанда ерэбэ.	1	18.09	
6	Эжи Мүнхү хаанай даабаринуудые дүүргэнэ.	1	22.09	
7	Эрхэ Сүүбэн басаганай нүхэр боложо, нютагтаа асарба.	1	25.09	
8	Эрхэ Сүүбэн мэхэлүүлһэнээ мэдэбэ.	1	29.09	
9	Шалгалтын асуудалнууд	1	2.10	
	Шажан мүргэлэй үндэһэтэй зохоол (3 саг)			
10	Һургаалай зохоол. Р. Номтоев “Аршаанай дуһал”	1	6.10	
11	Худагта унаһан дүрбэн	1	9.10	
12	“Үльгэрэй далай”	1	13.10	
	Буряад арадай XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй бэшэмэл зохоолнууд (6 саг)			
13	“Балжан хатан” тухай туужа домог.	1	16.10	
14	Сагаан Лубсан эсэгэнь, Сорол эхэнь	1	20.10	
15	Бүүбэй Бэйлэ хаан худа ураг болохоёо ерэбэ.	1	23.10	
16	Дай Хун тайжа Балжан хатан хоёр	1	27.10	
17*	Творческо мастерской. Захаамин нютагай домогууд	1	10.11	
18*	Шалгалтын хүдэлмэри	1	13.11	

6-дахи класс, буряад литература**II- дохи четверть,****14 час**

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	түсэб	факт
	XX зуун жэлэй уран зохеол (6 саг)			
1	XX зуун жэлэй уран зохеол тухай. Роман тухай ойлгосо.	1	17.11	
2	Ч.Цыдендамбаев Банзарай хүбүүн Доржо”. Борхоног.	1	20.11	
3	Мархансай. Балдан.	1	24.11	
4	Аюухан	1	27.11	
5	Хэшэгтэ нагаса. Түрүүшын алхамууд.	1	4.12	
6	Арюухан һалхин	1	8.12	
7	Творческо мастерской. Уран зохеолой сюжет ба композици.	1	11.12	
	Туужа тухай ойлгосо (6 саг)			
8	Туужа тухай	1	15.12	
9	Б. Мунгонов «Хара һалхин”. Гайхалтай олзо.	1	18.12	
10	Хангай тайгын оерто	1	22.12	
11	Бүргэд-Иван	1	25.12	
12	Дайсан элирүүлэгдэбэ	1	29.12	
13	Бандеровецые бариха даабаритан	1	12.01	
14	Шалгалтын хүдэлмэри	1	15.01	

6-дахи класс, буряад литература III- дахи четверть, 19час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	түсэб	факт
1	Ц.Номтоев «Эдэбхи» (5 саг)	1	19.01	
2	Загаһа үсхэбэрилхэ тухай	1	22.01	
3	Тужын нуур шэнжэлгэ	1	26.01	
4	Ойн ангууд	1	29.01	
5	Тужын нуурта загаһад асарагдаба	1	2.02	
6	Творческо практикум. Буряад нютагай загаһад.	1	5.02	
7	Хөөрөөн тухай ойлгосо (1 саг)	1	9.02	
	Ц-Д.Дамдинжапов «Юрын буряад эхэ» (3 саг)			
8	Бүмбүүгэй бага наһан.	1	12.02	
9	Баһал гансаараа	1	16.02	
10	Баярта дайнда мордобо.	1	19.02	
	А.Лыгденов “Морин хуур” (3 саг)			
11	Үльгэршэн Лодой	1	23.02	
12	Морин хуурай бии болоһон тухай домог	1	26.02	
13	Лодой үбгэнэй хоер ашанар	1	4.03	
	Басни – эпическэ жанр (4 саг)			
14	Басни тухай ойлгосо	1	11.03	
15	Б.Б.Базарон “Эрдэмтэ эрбээхэй”	1	15.03	
16	Г.Г.Чимитов “Эрэ тахья”, “Шарга тэргэ хоер”	1	25.03	
17	Э.С.Манзаров “Үнэгэнэй һургуули”	1	29.03	
18	Творческо практикум. Басни зохоожо туршаха.	1	1.04	
19	Шалгалтын хүдэлмэри	1	5.04	

6-дахи класс, буряад литература IV- дэхи четверть, 17час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ	түсэб	факт
---	----------------------	------------	-------	------

		сагай тоо		
	Лирикэ (5 саг)			
1	Лирикэ ба лирическэ герой тухай ойлгосо	1	8.04	
2	Б.Д.Абидуев “Сонхоор малайхан нара”, “Алтан далай”	1	12.04	
3	А.Ангархаев “Баһал сэдхэлдэм–бага наһамни”	1	15.04	
4	Г.Базаржапова “Зунай үдэшэ”, “Нара хүлээнэб”	1	19.04	
5	Ш-Х.А.Базарсадаева “Түрэлхи хэлэн”, “Сэдхэлэй үгэ”	1	22.04	
6	Творческо мастерской. Шүлэг яажа бии болодог бэ?	1	26.04	
	Классчаа гадуур уншалга (2 саг)			
7	Л.Тапхаев “Зүүн Саяан”, “Үбэлэй үдэшэ”, “Лүнхэгэр харанхы хүни”	1	29.04	
8	Г.Дашабылов “Алтаргана”, “Ошохомни”, “Тала”. В.Намсараев “Гайхаха һайхан мэдэрэл”	1	6.05	
9	Творческо практикум. Шүлэг зохоолго.	1	13.05	
	Баллада – лиро-эпическэ жанр (3 саг)			
10	Баллада тухай ойлгосо	1	17.05	
11	Ц-Б.Бадмаев «Хүбүүхэн тухай баллада», “Баллада”	1	20.05	
12	Ц-Д.Дондогой «Гэр тухай баллада»	1	24.05	
	Поэмэ тухай ойлгосо (2 саг)			
13	Д. Ц.Дамбаев “Дуульш, минии атом”	1	25.05	
14	Д.Р.Доржиева “Нүүдэл түүдэгүүд”	1	26.05	
	Драматическа зохоол (2 саг)			
15	Драма ба драматическа зохоол тухай ойлгосо. Ц.Г.Шагжин “Будамшуу”.	1	27.05	
16	Адаг баян эрхим баян хоер	1	27.05	
17	Шалгалтын хүдэлмэри	1	28.05	

**Һурагшадай мэдэсэ, шадабариде табигдаха гол
эрилтэнүүд Һурагшад гол түлэб иимэ юумэнүүдые
мэдэхэ ёһотой:**

- уншажа байһан зохеолойнгоо автор тухай, номой нэрэй удха тайлбарилга;
уран зохеолшоной намтарһаа тон шухала мэдээнүүдые;

-уран зохеолнуудай текстнүүдые;

-шудалан үзэжэ байһан зохеолой герой болоод гол үйлэдэгшэ нюурнууд тухай,
зохеол

-сохи шухала үйлэнүүдые мэдэхэхээ гадна , тэдэнэй хоорондохы харилсаа
холбоонууды, типическэ удха шанар;

- уран зохеол бэшэхэ гол шухала аргууд, зураглалай янзанууд, зохеолой темэ,
идей,
гол удха, уран зохеолой геройнууд, сюжет г.м. литературна теориһоо
ойлгосонууды;
- байгуулгын (композицийн) шухала онсо янзанууды, хэлэнэй зураглан тодорхойло
арга хэрэгсэлнүүдые;
- программын эрилтын ёһоор сээжэлдэһэн шүлэгүүдые, эпическэ зохеолой хэһэгүүдые;
- литературна зан абари (характер), литературна тип, романтизм, реализм гэхэн
ойлгосонуудай шухала шэнжэнүүдые г.м.

Һурагшад гол түлэб иимэ юумэнүүдые хэжэ шадаха ёһотой:

- уран зохеолшын зохеол соогоо бэшэхэн уран зураглалы хөөрөжэ;
- уран зохеолшын зураглаһан зурагы ухаан бодолдоо, сэдхэлдээ бии болгожо;
- үзэжэ байһан зохеолой гол шухала үйлэнүүдые (эпизодууды), үйлэдэгшэ нюурай
хэлэнэн үгэ, хэрэг г.м. бусад олон юумэнүүдһээ илгажа;
- зохеол соохи үйлэнүүдэй болоһон шалтаганы, сагы, тэрэнэй хойшолонгы
элирүүлжэ;
- үзэжэ байһан зохеолой хэлэнэй уран аргууды, байгаалийн зураглалнууды текст
сооһоо илгажа;
- зохеолой идейнэ болоод уран һайханай талы харуулалгада сюжетэй зүйлнүүдэй (үйлын
хүгжэлтын эхин, үйлын уялдалга, үйлын хүгжэлтын эгээл дээдэ шата) үүргэ болон гол
проблематика элирүүлжэ;
- үзэгдэжэ байһан зохеолнуудай байгуулгын (композицийн) зүйлнүүдые илгажа;
- зохеолой удха задалан харуулхадаа, геройн үүргэ ба геройдо үгэхэн автарай сэгнэлтэ
эли тодо болгожо;
- зохеолой геройнуудай өөр өөрын ба бултандань хабаатай шэнжэнүүдые тодорхойлон,
характеристикэ үгэжэ, тэдэндэ автарай ямараар хандажа байһы элирүүлхэ
зорилготойгоор геройнууды зэргэсүүлжэ;
- уран зохеолнуудай текст лирическэ, эпическэ, драматическа жанрай байһарнь
тэдэниинь хараадаа абажэ, тодоор, уранаар уншажа;

- уран зохиолой геройнуудта характеристикэ үгэхэ орео түсэб табижа;
- үзэжэ байһан зохиолой геройнууд тухай, тэдэндэ авторай ямараар хандажа байһыг хараадаа абан, хурагша бүхэнэй, бүхы хурагшадай зэргэсүүлһэн аман гү, али бэшэмэл өөрын бодомжолготой зохиолго бэшэжэ;
- монологическа хэлэлгэ найнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө һанамжа ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэнэ ойлгуулжа, баримталжа, хамгаалжа;
- түсэб табижа, тэрэ тоодо тезиснэ түсэб, литературна-критическэ статьянуудаар конспект бэшэжэ;
- нэгэ гү, али хэдэн материалнууд дээрэ үндэһэлэн, литературна темээр элидхэл, сонохол (сообщени) гү, али реферат бэлдэжэ;
- үзэһэн зохиолоор гү, али хэдэн зохиолнуудаар проблемнэ шэнжэтэй аман ба бэшэмэл бодомжолготой зохиолго, тэрэ тоодо зэргэсүүлһэн характеристикэ зохиожо, мүн литературна ба публицистическэ темэнүүдээр бодомжолготой зохиолго бэшэжэ;
- литературы асуудалнуудаар бэшэһэн хүдэлмэринүүдээр тезисүүдые ба конспектүүдые табижа;
- бээ даагаад уншан номоор, хараһан кинофильмүүдээр, теледамуулгануудаар, зүжэгүүдээр, уран зурагуудаар, шагнаһан хүгжэмөөр рецензи гү, али һанамжа бэшэжэ;
- уншан номой справочна аппарат, мүн литературна терминүүдтэй словарь, шэнэ толинуудыг хэрэглэжэ г.м.

(68 саг)

Герой-характер-образ

Оршол (1 саг)

Литературна зохиол соохи уран найханай образ ба образность. Хүнэй образ. «Герой», «абариган» тухай ойлгосо. Эпос драма хоёр соо характер зохион байгуулха принципүүд. Лирическэ герой.

Үлгэрэй герой(8 саг)

Буряад арадай «Айдуурай Мэргэн» гэхэн үлгэр. Энэ үлгэр соо хүнэй образ зураглалга. Үлгэрэй геройдо арад зоной үгэхэн сэгнэлтэ.

Буряад арадай үлгэрнүүд соохи заншалта болоһон образуудай байгуулга. Образуудайнь илгаа. Арадай аман ба уран найханай бэшэмэл зохиолнууд соо зураглагдаһан геройнуудай абариган.

Шажан мүргэлэй үндэһэтэй зохиол (3 саг)

Ринчен Номтоев. «Аршаанай дуһал». Зохиолой үндэһэн, удха, хургаал, байгуулгынь тухэл маяг. (Алтан гадаһан : хрестомати. -Улаан-Үдэ : Бэлиг, 2008.)

«Үлгэрэй далай. Бурхан багшын түүхэ-намтар». 5—10-дахы бүлэгүүд. Зохиол соо үгтэхэн ажамидаралай хургаал. Зохиолой героиге зураглалга. (Үлгэрэй далай / Г. ба Ц. Чимитовүүдэй оршуулга. - Улаан-Үдэ: «Республикын хэблэлэй үйлэдбэри» гэхэн бүлгэмэй хэблэл, 2006.)

Буряад арадай XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй бэшэмэл зохиолнууд (6 саг)

Энэ үеын буряад арадай бэшэмэл зохиолнууд соо хүнэй дүрэ шарай зураглалга.

Бальжан хатанай туужа. Туд домог соо буряад арадай уг гарбал тухай хэлэгдэхэниинь. Энэ домогто адлирхуу удхатай домогуудай дэлгэрхэниинь. Иимэ жанрай зохиолнуудай онсо шэнжэ шанар.(Алтай гадаһан: хрестомати. -Улаан-Үдэ: Бэлиг, 2008.)

Вандан Юсуповой бэшэһэн «Эрдэмтэ соохор моригтой Эрилтэй хаан» гэхэн зохиол. Аман зохиолтой холбоонь. Эрдэмтэ соохор мориной шэдитэ үүргэ. Алтан Шаа Одхон Дангина хоёрой дүрэнүүд. (Алтан гадаһан : хрестомати. - Улаан-Үдэ : Бэлиг, 2008.)

Творческо мастерской (1 саг)

Арадай аман зохеол ба уран найханай литература соо хүнийе, тэрэнэй абари зан зураглалга. Нютагай материал хэрэглэлгэ.

Эпическэ зохёолой герой (1 саг)

Эпос литературынын род гээшэ гэхэн ойлгосо хүгжөөлгэ. Эпическэ зохёол соо хүнийе зураглалга. Герой ба абари зан гэхэн ойлгосонуудые гүнзэгырүүлгэ. Геройн хэлэн, тэрэнэй үйлэ хэрэгүүд хадаа геройе тодорхойло арга хэрэгсэлнүүд. Герой ба сюжет. Автор ба герой.

Хоца Намсараевич Намсараев. «Олзуурхуу Ондорёон» (2 саг)

Юмор ба сатира. Комическа эффект бии болгоходо жэжэ зүйлэй дүүргэдэг үүргэ. (НамсараевХ. Рассказы. Повестьнууд- Улаан-Удэ : Бурят-монголой гүрэнэй хэблэл, 1957. - Т.1.)

Жамсо Тумунович Тумунов. «Талын бүргэд»(3 саг)

Уран найханай зохеолнууд соо баатар зоригтониине зураглан харуулалга. Зохёолой герой ба уншалга. (Булагай эхин: үхибүүдэйхрестомати. - Улаан-Удэ: Бэлиг, 2008.)

Балдан Насанович Ябжанов. “Хэрмэшэ”(3 саг)

Рассказ ба очерк. Зэргэсүүлгэ, геройнуудта характеристика үгэхын арга. Портрет ба хэлэн. Хүн ба байгаали. (Булагай эхин: үхибүүдэй хрестомати. - Улаан-Удэ: Бэлиг. 2008.)

Творческо практик(1 саг)

Геройнуудые зэргэсүүлгэ. Литературна геройтой хөөрэлдөөн (бэшэг бэшэлгэ, ханаандаа бии бол гон хөөрэлдэхэ, геройн нэрэнээ бэшэг бэшэхэ, интервью абаха). Ондондоо сагуудай ба зохёолнуудай геройнуудай уулзалга. Литературна очерк зохёолго.

Класчаа гадуур уншалга (6 саг)

Владимир Жамбалович Тулаев. “Эсэгээ хүлээлгэ”. (Тулаев В. Эсэгээ хүлээлгэ. -Улаан-Уд : Бурядай номой хэблэл. 1990.)

Цокто Номтоевич Номтоев. “Шагжын хула”.(Номтоев Ц. Шагжын хула. — Улаан-Удэ : Буряад үнэн. 2000.)

Чимит Цыдендамбаевич Цыдендамбаев. Түрэлнютагһаахоло (8 час).

Ч. Цыдендамбаевай намтар, зохёохы зам тухай мэдээн.

“Түрэл нютагһаа холо” гэжэ роман сооэрдэмтэ Д. Банзаровай намтар, эрдэмэй ажал тухай бэшэгдэһэниинь. Роман соо түрүүшын буряад эрдэмтын шэнжэлхэ ухаанай хүгжэн халбарһаниине, хэһэн ажалыень авторай уранаар зураглалһаниинь.

Д. Банзаровай эрдэмтэ болохо замда ород эрдэмтэд М. Ковалевский болон бусадай туһа.

Д. Банзаровай дүрэ. Тэрэнэй хурса бэлигтэй, түрэл арадтаа үнэн сэхэ, үетэн нүхэдтөө найнаар хандадаг, үе сагайнгаа түрүү үзэл ойлгожо абахые оролдодог найн найхан шэнжэнүүдтэй байһыень үнэн зүбөөр харуулалга. Авторай харуул-хан тэрэ үеын буряад нютагай байдал. Ардан Лопсонович Ангараев. «Алтан»(4 саг)

Сюжет зохёолгын уран шадабари. Сюжэдэй композици ба образай композици. Туужын конфликтын үндэһэн. Нэрэ хүндэ тухай үнэн ба худал ойлгосо. Романтическа характер тухай ойлгосо. (Ангараев Л. Алтан. - Улаан-Удэ: Бурядай номой хэблэл. 1977.)

Лирическэ зохёолой герой (1 саг)

Лирикэ тухай ойлгосо үргэдхэхэ ба гүнзэгырүүлхэ. Лирическэ зохеолой автор ба лирическэ герой. Лирическэ герой ба эпическэ зохеолой герой.

Н.Г.Дамдинов “Шэнхинээтэ наһад”

Д.А.Улзытуев “Хабартаа”

Л.Д.Тапхаев “Зүүн Саяан”, “Үбэлэй үдэшэ”

Б.Н.Жанчипов “Буряаднай”

Г.Ж.Раднаева “Наран сэсэг”, “Ургы сэсэгби”, “Хүгшэн эжыдээ”

Д.Ш.Доржогутабай “Хара хүнэй-дура һэшхэл”

Матвей Рабданович Чойбонов. “Мүнхын аршаанай мүнгэн дуһал”. (Чойбонов М. Мүнхын аршаанай мүнгэн дуһал.-Улаан-Үдэ: Буряадай номой хэблэл, 1996.)

Творческо мастерской (1 саг)

Хүнэй мэдэрэл ба лирикэ. Хүгжэм ба лирикэ.

Драматическа зохеолой герой (1 саг)

Зүжэгэй зохеолой гол нюур тухай юрэнхы ойлгосо.

Батомунко Пурбуевич Пурбуев .“Талын басаган” (4 саг)

Драма, литературна род гэхэн ойлгосонуудыг үргэдхэхэ, гүнзэгыруулхэ. Драматическа зохеолой герой ба тэрэнэй характер бии болохо хэрэгсэлнүүд. Драма соо авторай үзэл суртал гаргаха аргууд. (Пурбуев Б. Шэлэгдэмэл зүжэгүүд.- Улаан –Үдэ: Бэлиг, 2006.)

Уншагшадай конференци

Уран найханай литература соо хүнийг зураглан харуулалга. (1 саг).

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	түсэб	факт
1	Оршол	1	5.09	
	Мифүүд (2 саг)			
2	Миф тухай ойлгосо	1	7.09	
3	Буряад арадай мифүүд, тэдэнэй янзанууд, геройнуудын.	1	12.09	
4	Творческо мастерской. Миф яагаад бии болодог бэ?	1	14.09	
5	Классчаа гадуур уншалга. В.Ш.Гунгаров “Мифүүд ба домогууд”	1	19.09	
6	Творческо практикум.Мифологическа герой ба мүнөө сагай литературы, кинофильмын геройнууд.	1	21.09	
	Арадай аман зохеол (6 саг)			
7	Буряад арадай аман зохеол тухай. Эпос тухай ойлгосо.	1	26.09	
8	Буряад арадай үлгэрнүүд – эпическэ зохеолнууд.	1	28.09	
9	“Аламжа Мэргэн хүбүүн Агуу Гоохон дүүхэй хоер”	1	3.10	
10	Аламжа Мэргэн хүбүүнэй хоер Зутан абганар тухай	1	5.10	
11	Булад Хуурай хүүгэнэй Аламжа Мэргэн хүбүүе амидыруулһан тухай	1	10.10	
	Бөө мүргэлэй зохеолнууд			
12	Бөө мүргэлэй зохеолнууд тухай ойлгосо. “Хаан Шаргай хадын бии болоһон тухай”	1	12.10	
	Бэшэмэл зохеол (4 саг)			
13	Буряад литература тухай. Литературын түлэбүүд.	1	17.10	
14	Ниитэ монгол зохеол. “Шэдитэ хүүр”	1	19.10	

15	С.Гунгаажалцан. “Сайн үгэтэ эрдэнийн сан субашид”	1	24.10	
16	Э-Х.Галшиев. “Бэлиг-үүн толи”	1	26.10	
17	Шалгалтын хүдэлмэри	1	9.11	

7-дохи класс, буряад литература II -дохи четверть, 13 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	түсэб	факт
1	В.Юмсунов “Эрдэмтэ Соохор моритой Эрилтэй хаан”. Эрилтэй хаанай бүлэ.	1	14.11	
2	Алтан Шаа хүбүүн	1	16.11	
3	Үргэлжэлхэн зохеол болон гол нюур тухай ойлгосо	1	21.11	
	Х.Намсараев “Олзуурхуу Ондореон” (2 саг)			
4	Ондореон – ёгтолон харуулхан дүрэ	1	23.11	
5	Норбо ямар хүн бэ?	1	28.11	
	Ж. Тумунов “Талын бүргэд” (3 саг)			
6	Талын бүргэд	1	30.11	
7	Талын бүргэдэй дүүргэхэн даабаринууд	1	5.12	
8	Нина Петровна	1	7.12	
	Балдан Ябжанов “Хэрмэшэ” (3 саг)			
9	Араата нүхэр	1	12.12	
10	Хэрмэшээ абарба.	1	14.12	
11	Хэрмэшэ гунигтай мэдэрэлдэ абтаба.	1	19.12	
12	Творческо практикум. Дайн уй гашуудал асардаг. Манай нютагай дайнай ба ажалай ветеранууд.	1	21.12	
13	Тестын хүдэлмэри	1	26.12	

7-дохи класс, буряад литература III-дахи четверть, 20час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	түсэб	факт
	В.Тулаев “Эсэгээ хүлээлгэ” (3 саг)			
1	Эжэл гурбан нүхэд	1	28.12	
2	Гурбан хүбүүд хүгшэндэ зэмэлүүлбэ.	1	9.01	
3	Оһолтой байдалда ороһон хүбүүд	1	11.01	
	Ц.Номтоев “Шагжын хула” (3 саг)			
4	Хула морин	1	16.01	
5	Шагжын хула нютагаа ерэбэ.	1	18.01	
6	Морин гээшэ эрдэни.	1	23.01	
	Ч.Цыдендамбаев “Түрэл нютагһаа холо” (5 час)			
7	Доржын нүхэд	1	25.01	
8	Доржын багшанар	1	30.01	
9	Доржо Таня хоер	1	1.02	
10	Доржо диссертацияа хамгаална	1	6.02	
11	Оюутадай ба багшанарай харилсаан	1	8.02	
12	Творческо мастерской. Доржо Банзаров – буряадай түрүүшын эрдэмтэн	1	13.02	
	А.Ангархаев “Алтан” (4 саг)			
13	Дёминой Шоентой нүхэсэл	1	15.02	
14	Моходой, тэрэнэй хэлэһэн үгэнүүд	1	20.02	
15	Шнелль Кузнецов хоер	1	22.02	
16	Алтанай уурхайнуудай эзэн	1	27.02	
	Ш.Байминов “Жамбал баатар” (3 час)			
17	Эрын гурбан наадан	1	29.02	
18	Дайнай үе	1	5.03	
19	Шухала даабари даалгагдана	1	7.03	
20	Шалгалтын хүдэлмэри	1	12.03	

7-дохи класс, буряад литература IV-дэхи четверть, 16 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	түсэб	факт
Эхэ байгаали				
	Уянгын зохеолой гол нюур тухай юрэнхы ойлгосо			
1	Лирикэ. Лирическэ зохеолой автор ба лирическэ герой. Лирическэ зохеолой герой ба эпическэ зохеолой герой.	1	14.03	
2	Н.Г.Дамдинов “Шэнхинээтэ нарахад”	1	26.03	
3	Д.А.Улзытуев “Хабартаа”	1	28.03	
4	Л.Д.Тапхаев “Зүүн Саяан”, “Үбэлэй үдэшэ”	1	2.04	
5	Б.Н.Жанчипов “Буряаднай”	1	4.04	
6	Г.Ж.Раднаева “Наран сэсэг”, “Ургы сэсэгби”, “Хүгшэн эжыдээ”	1	9.04	
7	Д.Ш.Доржогутабай “Хара хүнэй-дура һэшхэл”	1	11.04	
8	М.Р.Чойбонов “Мүнхын аршаанай мүнгэн дуһал”, “Зула бадарна”	1	16.04	
9	Творческо мастерской. Хүнэй мэдэрэл ба лирикэ. Хүгжэм ба лирикэ.	1	18.04	
10	Зүжэгэй зохеолой гол нюур тухай юрэнхы ойлгосо	1	23.04	
	Б.П.Пурбуев “Талын басаган” (4 саг)			
11	Хуудам сагаан талын хонишод	1	25.04	
12	Додитон	1	30.04	
13	Совхозой отделениин центр	1	7.05	
14	Сэрэнтэн	1	14.05	
15	Уншагшадай конференци	1	16.05	
16	Шалгалтын хүдэлмэри	1	21.05	
	Жэл соо хамта 68 саг	68 саг		

Наймадахи класс

Нурагшадай мэдэсэ, шадабарида табигдаха гол эрилтэнүүд

Нурагшад гол түлэб иимэ юумэнүүдые мэдэхэ ёһотой:

- ☐ уншажа байһан зохеолойнгоо автор тухай, номой нэрэй удха тайлбарилга;
- ☐ уран зохеолшоной намтарһаа тон шухала мэдээнүүдые;
- ☐ уран зохеолнуудай текстнүүдые;
- ☐ шудалан үзэжэ байһан зохеолой герой болоод гол үйлэдэгшэ нюурнууд тухай, зохеол

сохи шухала үйлэнүүдые мэдэхэһээ гадна , тэдэнэй хоорондох харилсаа холбоонуудые, типическэ удха шанар;

- ☐ уран зохеол бэшэхэ гол шухала аргууд, зураглалай янзанууд, зохеолой темэ, идей, гол удха, уран зохеолой геройнууд, сюжет г.м. литературна теориһоо ойлгосонуудые;
- ☐ байгуулгын (композициин) шухала онсо янзануудые, хэлэнэй зураглан тодорхойло арга хэрэгсэлнүүдые;
- ☐ программын эрилтын ёһоор сээжэлдэһэн шүлэгүүдые, эпическэ зохеолой хэлэгүүдые;
- ☐ литературна зан абари (характер), литературна тип, романтизм, реализм гэхэн ойлгосонуудай шухала шэнжэнүүдые г.м.

Нурагшад гол түлэб иимэ юумэнүүдые хэжэ шадаха ёһотой:

- ☐ уран зохеолшын зохеол соогоо бэшэһэн уран зураглалые хөөрөжэ;
- ☐ уран зохеолшын зураглаһан зурагыг ухаан бодолдоо, сэдхэлдээ бии болгожо;
- ☐ үзэжэ байһан зохеолой гол шухала үйлэнүүдые (эпизодуудые), үйлэдэгшэ нюурай хэлэһэн үгэ, хэрэг г.м. бусад олон юумэнүүдһээ илгажа;
- ☐ зохеол соохи үйлэнүүдэй болоһон шалтагааниие, сагыг, тэрэнэй хойшолонгыг элирүүлжэ;
- ☐ үзэжэ байһан зохеолой хэлэнэй уран аргуудые, байгаалиин зураглалнуудые текст сооһоо илгажа;
- ☐ зохеолой идейнэ болоод уран найханай талыг харуулалгада сюжетэй зүйлнүүдэй (үйлын хүгжэлтын эхин, үйлын уялдалга, үйлын хүгжэлтын эгээл дээдэ шата) үүргэ болон гол проблематика элирүүлжэ;
- ☐ үзэгдэжэ байһан зохеолнуудай байгуулгын (композициин) зүйлнүүдые илгажа;

- ☐ зохеолой удха задалан харуулхадаа, геройн үүргэ ба геройдо үгэһэн авторы сэгнэлтэ эли тодо болгожо;
- ☐ зохеолой геройнуудай өөр өөрын ба бултандань хабаатай шэнжэнүүдые тодорхойлон, характеристикэ үгэжэ, тэдэндэ авторы ямараар хандажа байһые элирүүлхэ зорилготойгоор геройнуудые зэргэсүүлжэ;
- ☐ уран зохеолнуудай текст лирическэ, эпическэ, драматическа жанрай байһаарнь тэдэниенъ хараадаа абажа, тодоор, уранаар уншажа;
- ☐ уран зохеолой геройнуудта характеристикэ үгэхэ орео түсэб табижа;
- ☐ үзэжэ байһан зохеолой геройнууд тухай, тэдэндэ авторы ямараар хандажа байһые хараадаа абан, хурагша бүхэнэй, бүхы хурагшадай зэргэсүүлһэн аман гү, али бэшэмэл өөрын бодомжолготой зохеолго бэшэжэ;
- ☐ монологическа хэлэлгэ найнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө ханамжа ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэнэ ойлгуулжа, баримталжа, хамгаалжа;
- ☐ түсэб табижа, тэрэ тоодо тезиснэ түсэб, литературна-критическэ статьянуудаар конспект бэшэжэ;
- ☐ нэгэ гү, али хэдэн материалнууд дээрэ үндэлһэн, литературна темээр элидхэл, сонохол (сообщени) гү, али реферат бэлдэжэ;
- ☐ үзэһэн зөхеолоор гү, али хэдэн зохеолнуудаар проблемнэ шэнжэтэй аман ба бэшэмэл бодомжолготой зохеолго, тэрэ тоодо зэргэсүүлһэн характеристикэ зохеожо, мүн литературна ба публицистическэ темэнүүдээр бодомжолготой зохеолго бэшэжэ;
- ☐ литературы асуудалнуудаар бэшэһэн хүдэлмэринүүдээр тезисүүдые ба конспектнүүдые табижа;
- ☐ бэеэдаагаад уншаһан номоор, хараһан кинофильмүүдээр, теледамжуулгануудаар, зүжэгүүдээр, уран зурагуудаар, шагнаһан хүгжэмөөр рецензи гү, али ханамжа бэшэжэ г.м.

Литература ба уран найханай ёһо заншал

Оршол (1 саг)

Соёл литература хоёр уран найханай ёһо заншалгүйгөөр бии болодоггүй, хүгжэдэггүй гэхэн ойлгосо. Ёһо заншал ба литературы хүгжэлтэ. Искусстводохи шэнэлэлтэ тухай түрүүшын ойлгосо.

Фольклор ба литература(5 саг)

Арадай аман зохеолой уран найханай ёһо заншал. Аман зохёолой ёһо заншалые литературада хэрэглэлгэ.

Хүн түрэлтэнэй соёл болбосоролой хүгжэлтэдэ аман зохёолой үүргэ, тэ-рэнэй гуманис удха, уран найханиинь.

Аман зохёол соо зураглагдаһан арадай нангин ханал бодол, эрмэлзэл зорилго, хараа баримта, ойлгосо мэдэсэ, хургаал заабари, уран найханай мэдэрэл, арадай тала хаража, энхэ амгалан байдал, баян хэшэг олгохоо оролдоһон арадай баатар мэргэшүүлэй дүрэнүүд, тэдэнэй хэһэн хэрэгүүд, ябаһан ябадал.

Аман зохёол — арадай гүн ухаанай найхан сэдхэлэй, үндэлһэн хэлэнэй дундаршагүй баялиг.

Арадай аман зохёол түхэлөөрөө хубаарилга: шүлэгэй, прозын, зүжэгэй. Тэдэнэй жанрнуудаар илгарал.

Шүлэгэй жанрнууд: оньһон үгэнүүд, таабаринууд, дуунууд, юрөөлнүүд, жороо үгэнүүд, үльгэрнүүд. Эдэ зохёолнуудай онсо янза: байгуулга, толгой холбуулга, параллелизм, рифмэ г. м.

Прозын жанрнууд: мифүүд, домогууд, удхалһан хөөрөөнүүд (түүхэнүүд), онтохонууд, һонирхолтой хөөрөөнүүд. Прозын зохёолнуудай байгуулга, сюжет, уран аргууд г. м.

Зүжэгэй жанрнууд: арадай наадан, хатар, гурим заншалай ёһололнуудые гүйсэдхэлгэ. Тэдэнэй онсо янза.

Үльгэрнүүд (1 саг). Үльгэрнүүд — буряад арадай аман зохёолой эгээн ехэ жанр.

Үльгэрнүүдэй темэ, гол удха, байгуулга, хэлэн, уран аргууд, геройнуудайнь патриотизм, арадай ажабайдал зураглалга.

Үльгэршэд — түрүү үзэл бодолоороо, бэлиг шадабаряараа онсо илгаржа, арадай дундаһаа урган гараһан оюун ухаатан мүн. Үльгэр хэлэхэ ёһо, гурим. Аман зохёолнуудые хөөрэлгэдэ үльгэршэдэй онсо арга шадабари. Үльгэршэд А. А. Тороев, Е. И. Сорокиков-Магай, П. Тушемилов тухай мэдээн.

“Гэсэр” эпос (10 час).

“Гэсэр” — Бурядай героическа эпосүүдэй элитэ ехэнь. “Гэсэр” үльгэр эрдэмтэдэй суглуулан бэшэжэ, бүридхэһэн тухай. Туд үльгэрэй гол удха. Гэсэрэй дүрэ, дайшалхы хэрэг, ябадалайнь зорилго. Энэ эпосэй байгуулга, хэлэн, уран аргууд, мифическэ зүйлнүүд.

Үльгэр соо буряад, монгол, түбэд болон бусад арадуудай соёл болбосоролой талаар харилсаанайнь баримтанууд.

Буряад арадай XVIU-XIX зуун жэлнүүдэй бэшэмэл зохёолнууд ба тэдэнэй уран һайханай ёһо заншалнууд (1 саг)

“Монголой нюуса тобшо” (зохёолһоо хэхэгүүд) (5 саг)

Зохеолой түүхэтэ үндэһэн ба сюжет. Образуудынь. «Монголой нюуса тобшо» ба арадай аман зохёол. «Монголой нюуса тобшо» гэхэн зохеолой удха шанар. (Алтан гадаһан: хрестомати. Улаан-Үдэ : Бэлиг. 2008.)

Оршуулганууд (2 саг)

«Сайн үгэтэ эрдэнии сан субашидһаа», «Шэдитэ хүүр» г.м.

Замай тэмдэглэлнүүд (3 саг)

Домба-Даржап Заяев «Замай тэмдэглэлнүүдбээ». Базар Барадин «Замай тэмдэглэлнүүд». Будда Рабданов «Мүргэлшэнэй замай тэмдэглэлнүүд», “Хуулигуй ноён, хориггүй зон”.

Буддын шажанай зохёолнууд ба тэдэнэй ёһо заншалнууд (5 саг)

Буддын шажанай зохёолнууд. «Үльгэрэй далай. Бурхан багшын түүхэ намтар» 1 - 4 дэхэ бүлэгүүд. Уран зохёолнууд соохи шажан мүргэлэй идейнүүд ба удха баримтанууд. Буддын шажанай зохёолнуудай нүлөөн. («Үльгэрэй далай» / Г. ба Ц. Чимитовүүдэй оршуулга - Улаан-Удэ: «Республикын хэблэлэй үйлэдбэри» гэхэн бүлгэмэй хэблэл. 2006.)

XX зуун жэлэй эхинэй буряад литература ба тэрэнэй ёһо заншалнууд (6 саг)

Арадай аман зохёолой, бэшэмэл зохеолнуудай, буддын шажанай зохеолнуудай, ородой ба хари гүрэнүүдэй литературануудай ёһо заншалай буряад литературынь бии болон хүгжэхэдэ үзүүлһэн нүлөөн.

Уран найханай литературануудай хоорондох харилсаан, нүлөөн тухай ойлгосо үгэхэ.

Чойжил-Лхама Базарон. «Хаарташан». Гол геройнуудын. Драматургическа конфликтнь. Байгуулгын онсо шэнжэ. (Буряад литература: хрестомати. 10 класс. — Улаан-Үдэ : Бэлиг, 1996.)

Дондок-Ринчин Намжилон. «Буряад аршааншадай байдал». Философско лирикэ тухай ойлгосо. Тус шүлэгэй геройнуудай доторой байдал зураглалга. Аллегори ба олицетворени тухай ойлгосо. (Буряад литература: хрестомати. 10 класс. — Улаан-Үдэ : Бэлиг, 1996.)

Иннокентий Барлуков. «Архиин зэмэ». Уран зохёолой конфликт. Гол геройнуудайн абари зан. Сентиментальность (уян сэдхэл) тухай ойлгосо. Тэрэниие уран зохиолдо хэрэглэлгэ. (Буряад литература: хрестомати. 10 класс. — Улаан-Үдэ : Бэлиг, 1996.)

Романтизм(1 саг)

Романтизм тухай ойлгосо. Романтическа ёһо заншалые уран найханай литературада хэрэглэлгэ. Романтизм ба романтическагерой.

Солбонэ Туяа (Петр Никифорович Дамбинов). «Цветостепь»(3 саг)

«Цветостепь» гэхэн шүлэгүүдэй суглуулбари. «Ангар далай» гэхэн романтическа поэмэ. Гол геройн дүрэ. Буряад арадай аман ба бэшэмэл зохёолнуудтахи романтическа ёһо заншалууд. Философско лирикэ тухай ойлгосо гүнзэгырүүлэн үргэдхэхэ.

Параллелизм тухай ойлгосо. (Солбонэ Туяа. Моя совесть чиста: избранные стихи, статьи. — Улаан-Удэ : СО РАИ, Бурятский институт общественных наук, 1992.)

Реализм(1 саг)

Реализм тухай ойлгосо. Реалистическэ ёһо заншал. Зүбөөр зураглалга зүбтэй байлга хоёрой хоорондох илгаа. Уран зохёолой геройн доторой байдал зүбөөр зураглан харуулха аргууд ба хэрэгсэлнүүд. Психологизм тухай ойлгосо.

Цыденжаб Дондупович Дондубон. «Хиртэһэн нара» (6 саг)

Геройн абари зан реалистическаар зураглан харуулха ёһо заншал. Геройн дотор боложо байһан зүрилдөө зураглалга. (ДондубонЦ. Зохёолнууд. — Улаан-Үдэ : Буряадай номой хэблэл, 1988; Буряад литература: хрестомати. 8 класс. — Улаан-Үдэ : Буряадай номой хэблэл. 1992.)

Гушаад онуудай ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үе буряад литературада (6 саг)

Дайнай үедэхи литературы, уран зохёолшодой үндэр үүргэ, патриотизм, арадуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ бүхы арадай морально-политическэ нэгэдэлэй улам бэхижэжэ, фашизмые илан дараха, энхэ тайбан байдал тогтоохо хэрэгтэ зорюулагдаһаниинь хани нүхэсэл, хүнүүдэй баатаршалга харуулха, дайсан фашистын зэрлиг зосоохиие элишэлхэ гэхэн зорилгонууд. Энэ шухала зорилгонуудые баримталжа бэшэгдэһэн зохёолнууд: Х. Намсараевай “Илалтын туяа”, Ц. Номтоевой “Хүлэг” повестьнууд, Ц. Галсановай “Чудска нуур дээрэхи суурян”, Ч. Цыдендамбаевай “Гвардеец”, Ж. Тумуновай “Эхын юрөөлөөр” поэмэнүүд, Н. Балданогой “Байгалай загаһашад” пьесэ, А. Шадаевай очеркнууд.

Зохёолнууд соо патриотизм үргэхэ, үргэдхэхэ хэрэгтэ түүхын темэ хэрэглэлгэ. Н. Балданогой “Бабжа-Барас баатар”, Х. Намсараевай “Тайшаагай ташуур” зүжэгүүд, Ц. Галсановай “Павел Балтахинов” поэмэ ба бэшэшье зохёолнууд соо эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө арадай тэмсэл, энэ тэмсэлдэ ород арадтай аха дүүгэй хани барисаа урда саһаа байгуулан ерэһые харуулалга.

Патриотическа удхатай шүлэгүүдые бэшэһэн поэдүүд: Ц. Галсанов, Ж. Тумунов, Ч. Цыдендамбаев, Ш. Нимбуев, Ж. Балданжабон, Б. Базарон, Ц. Номтоев, Д. Хилтухин,

С. Дунаев, К. Брянский ба бусад. Поэзиин гражданска, публицистическэ, инагай жанрнууд. Шэнээр хэрэглэгдэһэн жанрнууд: мэндын бэшэгэй, захяагай, юрөөлэй маягтай шүлэгүүд, сатирическэ шүлэгүүд. Аман зохёолой баян жасаһаа поэдүүдэй хэрэглэһэн зүйлнүүд.

Дайнай һүүлэй жэлнүүдтэ ажахыгаа һэргээхын, арьбадхахын хойноһоо арадай оролдоһониинь. Уран зохёолшодой урда табигдаһан шэнэ зорилгонууд. Буряад уран зохёолшодой зэргэдэ шэнэ бэлигтэнэй жагсан оролго: Д. Батожабай, Ц. Шагжин, Н. Дамдинов, Ц. Жимбиев, Ц. Бадмаев, Ч.-Р. Намжилов, Г. Чимитов, Ц. Галанов, С. Ангабаев. 1950 ондо Москвада буряад литературынын үдэшэнүүд эмхидхэгдэжэ, нэрэтэй уулзалгада зүбшэн хэлсэлгэ.

Түүхын үе сагыг үргэнөөр зураглаһан ехэ зохёол бүтээхэ гэхэн уран зохёолшодой оролдолгонууд, буряад литература соо прозын зохёолнуудай түрүү һуурида гаралга. Романай бии бололго. Түрүүшын романууд: Ж. Тумуновай “Нойрһоо һэриһэн тала”, “Алтан бороо”, Х. Намсараевай “Үүрэй толон”, Ч. Цыдендамбаевай “Банзарай хүбүүн Доржо”. Шүлэглэһэн, зүжэг зохёолнууд соо үргэн дэлисэтэй бүтээлнүүд: Ж. Тумуновай “Сүхэ-Баатар” поэмэ, Н. Балданогой “Дүлэн” зүжэг, Х. Намсараевай “Домогто шүлэглэл” поэмэ ба бусад.

Дайнай һүүлдэхи үе сагай байдал харуулһан зохёолнууд.

Хүнүүдэй баатар ажал, үндэр патриотизм, эб найрамдалай түлөө тэмсэл, дай үүсхэгшэдыг буруушааһан дэлхэйн хүн зоной хүсэ шадалаа нэгэдхэлгэ тухай зохёолнууд. Ц. Галсановай, Ж. Тумуновай, Д. Жалсараевай, Н. Дамдиновай, Ц.-Б. Бадмаевай, Ц. Жимбиевэй шүлэгүүд, Ч. Цыдендамбаевай “Соном Гармаев” поэмэ. Публицистическэ политическэ шүлэгүүдэй аялгын эршэдэлгэ.

Литературада ушарһан дутуу дундануудыг элирүүлэлгэ, сагай алхадалһаа гээгдэлгэ, мүнөөнэй хүнэй сэдхэл халирхайгаар зураглалга, схематизм, хөмороо харуулхагүй декларативна зохёол бэшэлгэ, эдэниие усадхахын түлөө оролдолго.

МЭЛС Жамьянович Самбуев. «Зуун дуун» (сонедүүдэй ном) (2 сар)
(Самбуев М. Зуун дуун : сонедүүдэй ном. - Улаан-Үдэ : Буряадай номой хэблэл, 1990.)

8-дахи класс, буряад литература I- дэхи четверть, 18 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	түсэб	факт
	Литература ба уран найханай ёһо заншал			
1	Оршол	1	5.09	
	Фольклор ба литература (5 саг)			
2	Аман зохиолой заншалые литературада хэрэглэлгэ	1	7.09	
3	Мифүүд. Дэлхэй яажа бии болооб. Арааха.	1	12.09	
4	Домогууд. Хори тухай домог. Хонгоодор зоной домог. Сартуул яһатанай домог.	1	14.09	
5	Дуунууд. Онһон ба хошоо үгэнүүд.	1	19.09	
6	Үрэлнүүд. Таабаринууд.	1	21.09	
7	Үльгэрнүүд	1	26.09	7.10
	«Гэсэр» (10 час)			
8	«Гэсэр» - буряадай героическа эпос	1	28.09	10.10
9	Нэгэдэхи халаа. Баруунай ба зүүнэй тэнгэришүүл.	1	3.10	14.10
10	Хоер ехэ тэнгэришүүлэй арсалдаан	1	05.10	21.10
11	Хоер ехэ тэнгэришүүлэй дайн	1	10.10	
12	Хоердохи халаа. Гэсэрэй дайда дээрэ түрэн тушаа. Нюһата-Нюургай хүбүүнэй Саргал-Ноен абгайндаа байһан тушаа.	1	12.10	
13	Абай-Гэсэрэй гурбан абхайнар	1	17.10	
14	Гурбадахи халаа. Гэсэрэй Архан Шүдхэрые дараһан тушаа. Дүрбэдэхи халаа. Гэсэрэй Гал-Нурманиие дараһан тушаа.	1	19.10	
15	Табадахи халаа. Гэсэрэй Орголи эрэн гүрөөһе дараһан тушаа.	1	24.10	

16	Зургаадахи халаа. Гэсэрэй Шэрэм минаата хааниие дарахан тушаа. Долоодохи халаа. Гэсэрэй Абарга-Сэсэн мангадхайе дарахан тушаа.	1	26.10	
17	Наймадахи халаа. Гэсэрэй Лойр хара Лобсоголдойе дарахан тушаа. Юһэдэхи халаа. Гэсэрэй Шара голой хаашуулые дарахан тушаа.	1	31.10	
18	Шалгалтын хүдэлмэри	1	9.11	

8-дахи класс, буряад литература II - дохи четверть, 14 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	түсэб	факт
	Буряад арадай XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй бэшэмэл зохеолнууд ба тэдэнэй уран найханай заншалнууд			
	“Монголой нюуса тобшо” (5 саг)			
1	“Монголой нюуса тобшо” тухай	1	14.11	
2	Тэмүүжинэй уг гарбал	1	16.11	
3	Чингисэй эдир наһан	1	21.11	
4	Тэмүүжиндэ Чингис хаан соло олгогдоһониинь	1	23.11	
5	“Чингис хаан” кинофильм харалга	1	28.11	
	Замай тэмдэглэлнүүд (3 саг)			
6	Д-Д.Заяев “Замай тэмдэглэлнүүдһээ”	1	30.11	
7	Б.Барадин “Замай тэмдэглэлнүүдһээ”	1	5.12	
8	Б.Рабданов “Худалдаа наймаан, түбэд эхэнэрнүүд”	1	7.12	
	Буддын шажанай зохеолнууд ба тэдэнэй ёһо заншалнууд (5 саг)			
9	Э.Ч.Дугаров “Будда Шакьямуни”	1	12.12	
10	Хайрлангы сэдхэл. Эсэгын тухашарал.	1	14.12	

11	Сэдьхэлэй хүлгөөн. Шэдитэ үзэгдэл.	1	19.12	
12	Боди модон.Һургаалай дэлгэрэл.	1	21.12	
13	Буддын хүбүүн.Һүүлшын Һургаал.	1	26.12	
14	Шалгалтын хүдэлмэри	1	28.12	

Буряад литература 8-дахи класс III-дахи четверть, 20час				
№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	түсэб	факт
	XX зуун жэлэй эхинэй буряад литература ба тэрэнэй заншалнууд (6 саг)			
1	Буряад арадаа гэгээрүүлэгшэд	1	9.01	
2	Ч-Л.Базарон “Хаарташан” (2 саг). Доржотонхой гэрэй байдал.	1	11.01	
3	Доржын бодолгүй ябадалһаа хохидолго	1	16.01	
4	Д-Р.Намжилон “Буряад аршааншадай байдал”	1	18.01	
5	Б.Б.Барадин “Сэнгэ баабай” (2 саг). Сэнгэ баабайн ажабайдал.	1	23.01	
6	Ород эмшэн буряад зоной байдал тухай	1	25.01	
7	Ц-А.Дугарнимаев хуушан монголһоо буулгаба “Буряад монголой уг гарбалай домог”	1	30.01	
	Поэт-реформатор (2 саг)			
8	Д. Дашанимаев – элитэ поэт, оршуулагша, журналист	1	1.02	
9	«Тоеон». “Туг”. Шүлэг соохи уран аргууд.	1	6.02	
10	Творческо мастерской. Шүлэгэй хэмжүүр, строфа, ритм.	1	8.02	
	Романтическа ёһо заншалые буряад литературада хэрэглэлгэ (5 саг)			
11	Романтическэ ёһо заншалай нүлөөн	1	13.02	

12	П.Н.Дамбинов (Солбонэ Туяа) “М.Н.Богдановой дурасхаалда”, “Энэл даа түрэхэн таламни”, “Ангар”	1	15.02	
13	Ч.Ц.Цыдендамбаев – поэт-лирик, прозаик	1	20.02	
14	“Концерт”	1	22.02	
15	Д-Д.Ж.Мункоев “Таладаа гарабаб...”	1	27.02	
	Реалистическэ ёһо заншалыгэ буряад литературада хэрэглэлгэ			
	Ц.Дон «Хиртэхэн нара» (6 час)			
16	Реализм. Ц.Дон.	1	29.02	
17	“Хиртэхэн нара” - тэрэ үеыг үнэншэмөөр харуулалга.	1	5.03	
18	Раднын гэртэхин. Гурбан хүсэн мүргэлдөө.	1	7.03	
19	Радна үбгэнэй нанал бодол	1	12.03	
20	Шалгалтын хүдэлмэри	1	14.03	

Буряад литература 8-дахи класс IV-дэхи четверть, 16 час				
№	Разделүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	түсэб	факт
1	Гэмынь урдаа, гэмшэлынь хойноо	1	26.03	
2	Эндүүрэл хадаа нургаал болодог	1	28.03	
	Гушаад онуудай ба Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үе буряад литературада			
	К.Ш.Цыденов «Хээрэ»			
3	Гэндэнэй Намсарай Ямпилай Сэжэб хоерой харилсаан	1	2.04	
4	Сэжэбэй һүүлшын гуйлта. Хүдөө нютагай байгаали.	1	4.04	
	Ц.Р.Галанов «Эсэгийн хүбүүн»			
5	Дондогой баабайн захяа	1	9.04	

6	Дондог баабайдаа бэшэг бэшэбэ.	1	11.04	
7	Творческо практикум. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадаһан минии нютагаархид.	1	16.04	
8	Ц.Д.Дондогой «Эхэ тухай поэмэ»	1	18.04	
	Буряад сонет			
9	Творческо мастерской. Сонедэй түүхэхээ.	1	23.04	
10	М.Ж.Самбуев «Аласай замда юрөөнэб»- сонедүүдэй гүрлөө	1	26.04	
	Хүн түрэлтэн, уг гарбал, уг изагуур			
11	Л.Д.Тапхаев “Угай түүхэ”- поэмэ	1	30.04	
	А.Г.Лыгденов “Үншэн” (2 саг)			
12	Сэндэмэ хүгшэн гансаардаба.	1	7.05	
13	Эхын зүрхэн эндүүрдэггүй.	1	14.05	
	А.Г.Лыгденов “Нюдэнэй аршаан” (2 саг)			
14	Нютагаа зорихон журналист.	1	16.05	
15	Тэмээн шулуунай түүхэ	1	21.05	
	Арадай аман зохеолой заншалые буряад литературада хэрэглэлгэ			
16	Шалгалтын хүдэлмэри	1	24.05	
	Бухы дээрэ 68 саг			

Программа соо үгтэһэн уран зохеолшодой, поэдүүдэй зохеолнуудые шудалан үзэхэ гэхэн эрилтэ табигданхай. Тээд эдэ зохеолшод тухай материал тон бага. Уран зохеолшодой творческо зам тухайгаа хэлэхын урда тээ, учебник соо уран зохеолшын гол түлэб проблематика тодорүүлһан богонихон цитатанууд үгтөөтэй. Энэнь ехэ һонин юм. Зохеол бүрийн урда тээ тэрэнэй гол бодол тодорүүлха гэхэн асуудалнууд үгтэһэн байна. Энэ һурагшадай зохеол уншахада, бодолтойгоор, тусхай шэглэлтэйгээр уншахадань туһатай. Зохеолнуудай шухала бүлэгүүд үгтэһэн байна, харин оруулагдаагүй бүлэгүүдэй удха хуряангыгаар үгтөө.

Гол зорилгонүүд:

1. Уран зохеол соо үгтэһэн геройнуудые үзэхэдөө, хүнэй шанар шэнжэ, тэрэнэй ухаа сэдхэлэй байдал, һайхан үйлэ хэрэгыень, ажабайдалайнь харгы зам, һайн ба муу талануудыень гүнзэгыгөөр шүүлбэри хэжэ харуулха.
2. Уран зохеол үзэхэдөө, мүнөө үе сагай байра байдалтай холбохо шухала.
3. Уран зохеолнуудай уран һайханайнь бүхы талануудые, найруулгын онол арга, онсо шэнжэнүүдые элирүүлжэ үгэхэ гол зорилгоннуудай нэгэн болоно.

Һурагшад нимэнүүд юүмэ мэдэхэ еһотой:

1. Литература ажабайдал хоерой хоорондохи холбоо.
2. Уран зохеолнуудай текстнүүдые.
3. Сюжет, байгуулгын (композициин) онсо янзануудые.
4. Үзэгдэһэн зохеолнуудай гол үйлэдэгшэ нюурнуудай типическэ удха шанар.
5. Литературна абари зан (характер), литературна тип, реализм гэхэн ойлгосонуудай шухала шэнжэнүүдые.
6. Буряад һургуулийн программаар 9 класста неделидэ 2 час, жэлдэ **68час** болоно. Программа дотор 14 зохеолнуудай 10 шэнэ, урдандаа үзэгдэжэ байгаагүй зохеолнууд. Эдэ зохеолнууд удхаараашье, уран найруулгаараашье һурагшадай наһанда тааруу .
7. **Шухала шадабари ба дадалнууд.**
8. Һурагшад 9-дэхи класс дүргэхэдээ, нимэнүүд шадабари ба дадалтай болохо еһотой: ниилэлдэһэн, дахалдаһан орео мэдүүлнүүдэй байгуулга зүбөөр элирүүлхэ, тэдэнэй шүүлбэри хэжэ шадаха; холболтогүй орео мэдүүлэлнүүдэй хубинуудай хоорондохи удхын харилсаа илгаруулха; сэхэ хэлэлгэтэй орео мэдүүлэлнүүдэй байгуулга ба сэглэлтын тэмдэгүүдые зүбөөр тайлбарилжа шадаха; үгүүлэлнүүдые хэлэгдэһэн янзаарнь (юрэ хөөрэлгэ, зураглалга, бодомжолго) илгаруулжа шадаха; ямар нэгэн зохеолые шүүмжэлһэн үгүүлэл бэлдэхэ; үгүүлэлнүүдые найруулалайнь талаһаа илгаруулжа һураха (ниитын, уран һайханай г.м.). Хүнэй болон өөрынгөө зохеолгын алдуунуудые (бэшэгэй дүримөөр, сэглэлтын тэмдэгүүдээр, грамматикаар, найруулгын талаар) оложо һураха; уран зохеолой хэм гүйсэд баримталжа һураха.

Оршол (1 час)

Уншалга ба уран зохёолой ажамидалар. Гурбан шэглэл: Зохёогшо-Дүрэ-Уншагша.

XX зуун жэлэй 1-дэхи хахадай буряад литература (2 час)

Ондо ондоо үе сагай хүнүүдые уран зохёол уншалга ба ойлгожо абалга. Мүн баһа буряад литературынын хүгжэлтын шатада 20-дохи зуун жэлэй 1-дэхи хахадай, 20-дохи зуун жэлэй 2-дохи хахадай үе хубаагадаг болоһон үе гэжэ ойлгосо үгэхэ.

Уянгата болон уянгата-үргэлжэлһэн зохёол (1 час)

Уянгата зохёол тухай ойлгосо. Уянгата зохёолнуудай гол жанрнууд. Уянгата-үргэлжэлһэн зохёолнуудай уянгата шүлэгһөө ба балладаһаа илгаа.

Мүнхэ Сарьдаг (Будажаб Цыренович Найдаков) “Саяандаа” (2 час)

Байгаалия хамгаалха, тэрээндэ наринаар хандаха гэхэн мүн сагай гол шухала асуудалнуудай нэгые хоридохи зуун жэлэй 20-еод онуудта харуулhaniинь. Шэнэ шанартай лирическэ геройн бии болон хүгжэлгэ.

Цэдэн Галсанов. “Табан таанараа магтанам”, “Хэнгэргэ” (3 час)

Пейзаж ба тэрэнэй үүргэ.

Үргэлжэлхэн зохёол (1 час)

Үргэлжэлхэн зохёол тухай ойлгосо. Үргэлжэлхэн зохёолнуудай хоорондохи илгаа.

Цыденжаб Дондубон (Ц. Дон) «Брынзынсанха» (8 час)

Хэдэнсюжетнэһалбаринуудтай үргэн дэлисэтэй эпическэ зохёол буряад литературада зохёолгын түрүүшын туршалга. Реалистическэ методэй бүхэжэлгэ, роман зохёохо ухаан бодолой эдэбхитэйгээр хүгжэжэ байһаниие гэршэлэлгэ. Буряад литературада романай бии болон хүгжэхэ үеын эхилэлгэ. “Брынзын санха” гэхэн туужа соо хүниие шэнэ хараагаар хаража, реалистическэ ёһоор зураглалга. Туужын гол зүрилдөөн ба тэрэниие элдэб янзаар тайлбарилга.

Цыден-ЖабЖимбиев «Гал могой жэл» (8 час)

Темэ, мотив, сюжет, жанр. Уран зохёолшын намтар тухай мэдээн. Дайнайүедэхиколхозойбайдалзураглалга. Хүн бүхэнэй – үбгэд, хүгшэдэй, үхибүүдэй – эдэбхитэй ажал. Батажаб хүбүүнэй дүр. Романай байгуулга. Авторай лирическэ дүр. Зохёол соохи хөөрэгшэ нюур.

Шог зүжэглэмэл зохёол (1 час)

Шог зүжэглэмэл зохёол тухай ойлгосо. Шог зүжэглэмэл зохёолнуудай уран аргууд (гротеск, карикатура, гиперболэ).

Баир Эрдынеев “Хазаар хара һахал” (5 час)

Уран зохёолшын намтар. Шогто водевиль. Уран найруулгын онсо шэнжэ. Үйлэдэгшэ нюурнуудай образууд.

Литератураһараашэглэл болон үе саг (1 час)

Классицизм, сентиментализм, романтизм, реализм тэдэнэйилгаа бабии болон хүгжэлтынүе саг. Реализмынбиибололго. Реализм мүнөө үе сагай

литературын гол метод. Метод ба литературна хараа шэглэл хоёрой хоорондохи илгаа. Ресалистическэ метод баримталан уран зохёолгын гол принципүүд.

ХХзуунжэлэй 2-дохи хахад – буряадлитературын хүгжэлтын алтан үе.(2 час).

Литературын гол шухала род болон жанрнуудай түргэнөөр хүгжэлгэ. Үндэһэниинь. Буряад литературада романай бии бололго. Ж.Т. Тумуновай, Х.Н. Намсараевай, Ч.Ц. Цыдендамбаевай романууд. ХХ зуун жэлэй 1-дэхи хахад – роман зохёохо ухаан бодолой хүгжэлтын уран һайханай үндэһэ баримтанууд ба ёһо заншалнууд. Роман-диологи, роман-трилогинуудай бии бололго. Хоёр ба гурбан романуудһаа бүридэһэн үргэн ехэ дэлисэтэй эпическэ зохёолнуудай бии бололгын ушар шалтагаан, үндэһэн, ёһо заншал. Мүнөөнэй үе саг зураглан харуулан түрүүшын романууд. Прозын бэшэ жанрнуудай хүгжэлтэ. Поэзиин шэнэ шэнжэ. Шэнэ жанрнуудай бии бололго. Зохёолгын арга боломжонуудай, зохёохы мэргэжэл шадабариин, оньһон аргын дээшэлэлгэ. Буряад драматургида болоһон гүнзэгы удхатай хубилалтанууд. Драматургическа зохёолнуудые зохёохо түхэл маягай улам һайжаруулга. Үхибүүдэй литературын хүгжэлтэ.

Мэлс Самбуев “Минии таабай”, “һайн даа, Урбаан таабай” шүлэгүүд (3 час). Буряад хүбүүнэй философско удхата образ.

Даша-Дабаа Мункоев “Эхэ тухай дуун” (2 час). Уянгата прозын хүгжэлтэ.

Балдан Ябжанов “Эхэ шоно” (4 час). Хүн ба байгаали. Туужын уянгата үндэһэниинь.

Цырен Галанов “Саран хүхы” (7 час). Уран зохёол бэшэхэдээ, домогууд, оньһон ба хошоо үгэнүүд, таабаринууд гэхэ мэтэ аман зохёолнуудые хэрэглэлгэ – уран зохёолой нэгэ ёһо гурим, заншал.

Даширабдан Батожабай “Багшашни хэн бэ?” (6 час). Ажабайдал туужын бодото үндэһэн. Зохёолой нэрын сэхэ ба далда удха. Байгаалиин, ажабайдалай, тоонто нютагай, түрэл зоной, үетэн нүхэдэй, хүн бүхэнэй хүмүүжэхэдэ багшань болодог гурим. “Нэрээ хухаланхаар, яһаа хухара” гэхэн оньһон үгын удха. Зохёолой нравственна, эпическэ ба лирическэ таланууд, образуудынь. Хүнэй зан абари зураглан харуулһан аргууд, хэрэглэгдэһэн тодорхойлолнууд гү, али уран һайханай детальнууд.

XX зуун жэл. Хубисхалай ба дайнай үе(1 час).Цыденжаб Дондубон “Шуһата хюдалга” (2 час). Чимит Цыдендамбаев “Илахаяа ошохомнай”, “Гвардеец” (2 час). Шираб Нимбуев «Эхын юрөөл» (2 час).

Лирическэ геройн образ, тэрэнэй гуниглалга эдэ поэдүүдэй зохиолнууд соо зураглан харуулалга.

Жамсо Тумунов “Халуун зүрхэн” (3 час). Дайн хүнэй ба арад зоной ажабайдалда. Хүн онсо байдалда.

Программын удха ба байгуулга 9 Эрдэмхуралсалайтүсэб

Буряад литература 9 кл.

№	сэдэб	Үгтэһэнсаг			
		хамта	теори	практика	Шалгалтынх үдэлмэри
1	Оршол .	1	1		
2	Х зуун жэлэй 1-дэхи хахадай буряад литература	2	1	1	
3	Уянгатаболонуянгата-үргэлжэлһэнзохёол	1	1		
4	М. Сарьдаг	1	1		
5	“Саяандаа”	1		1	
6	Ц. Галсанов	1	1		
7	“Табантаанараамагтанам”	1		1	
8	“Хэнгэргэ”	1			1
9	Үргэлжэлһэнзохёол	1	1		
10	Ц. Дон	1	1		
11	“Брынзынсанха” гэнэнтужатухай	1	1		
	“Брынзынсанха” (Туужаһаахэһэгүүд)	5		5	
12	Творческопрактикум	1			1
		18	8	8	2
13	Ц. Жимбиев	1	1		
14	“Галмогойжэл” гэнэн роман тухай	1	1		
	“Галмогойжэл” (Романһаахэһэгүүд)	5		5	
15	Творческопрактикум	1			1
16	Шогзүжэглэмэлзохёол	1	1		
17	Б. Эрдынеев	1	1		
	“Хазаархараһахал”	4		4	
		14	4	9	1

I- дэхи четверть, 18 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темүүзэхэ сагайтоо	Темэ үзэхэ болзор
1	Оршол .	1	6.09
2-3	ХХЗуунжэлэй 1-дэхи хахадайбуряад литература	2	8.09 13.09
4	Уянгатаболонуянгата-үргэлжэлхэнзохёол	1	15.09
5	МүнхэСарьдаг	1	20.09
6	“Саяандаа” шүлэг	1	22.09
7	ЦэдэнГалсанов	1	27.09
8	“Табантаанараамагтанам”шүлэг	1	29.09
9	“Хэнгэргэ” шүлэг	1	4.10
10	Үргэлжэлхэнзохёол	1	6.10
11	Ц. Дон (ЦыденжабДондуповичДондубон)	1	11.10
12	“Брынзынсанха” гэнэнтүүжатухай	1	13.10
	“Брынзынсанха” (Туужаһаахэһэгүүд)	5	
13	I-дэхибүлэгэйудха.	1	18.10
14	II-дохибүлэгэйудха.	1	20.10
15	3, 5 бүлэгүүдэйудха.	1	25.10
16	7, 8 бүлэгүүдэйудха.	1	27.10
17	9,10 бүлэгүүдэйудха	1	8.11
18	Творческопрактикум.Зурагаархүдэлмэри.	1	10.11
		18	

II- дохи четверть, 14 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темүүзэх эсагайтоо	Темүүз эхэбол зор
1	Цыден-ЖабЖимбиев	1	15.11
2	“Галмогойжэл” гэхэн роман тухай	1	17.11
	“Галмогойжэл” (Романнаахэхэгүүд)	5	
3	1-2 бүлэгүүдэйудха. н. 99-111.	1	22.11
4	3-4бүлэгүүдэйудха. н.111-119.	1	24.11
5	5-6 бүлэгүүдэйудха. Н.119-134	1	29.11
6	7-8 бүлэгүүдэйудха. Н.134-155	1	6.12
7	9 бүлэгэйудха. Н. 156-163	1	8.12
8	Творческо практикум.«Дайнтухайсэдэб уран зураашадайбүтээлнүүдсоо»	1	13.12
9	Шогзүжэглэмэлзохеол	1	15.12
10	БаирЭрдынеев	1	20.12
	“Хазаархараһахал”комеди	4	
11	1үйлыннэгэдэхиба хоёрдохиүзэгдэлнүүд.	1	22.12
12	Гурбадахиүзэгдэл.	1	27.12
13	2 үйлэ.	1	29.12
14	«Мүнөөүсындраматурги» мэдээсэлбэшэхэ.	1	10.01
		14	

III- дахичетверть, 20 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо	Темэүзэхэб олзор
1	Литературинахараашэглэл болон үе саг.	2	12.01 17.01
2-3	XX зуунжэлэй 2-дохи хахад – буряадлитературынхүгжэлтыналтанүе.	1	19.01
	МэлсСамбуев	1	24.01
4	М. Самбуев «Һайндаа, Урбаантаабай»шүлэг.	1	26.01
5	М. Самбуев «Миниитаабай» шүлэг	1	31.01
6	Творческо практикум. Ч Шенхоровой зурагаар хүдэлмэри.	1	2.02
7-8	Даша-ДабааМункоев «Эхэтухайдуун»	1	7.02
	БалданЯбжанов «Эхэшоно».(ТуужаҺаахэҺэгүүд)	4	
9	«Эрэ нүхэрөөалдалга. Үншэрэлгэ».	1	9.02
10	«Хүндэхүшэрбайдал».	1	14.01
11	«Үһөөгөөабалга»	1	16.02
12	Творческо практикум. «Эхэшонын дүрэ» найруулга – бодомжолго.	1	21.02
13	Цырен Галанов «Саран хүхы» гэҺэн туужатухай.	1	23.02
	«Саран хүхы».(ТуужаҺаахэҺэгүүд).	7	
14	1-дэхи бүлэгэйудха.	1	28.02
15	2- 3 бүлэгүүдэйудха.	1	6.03
16	4- 5 бүлэгүүдэйудха.	1	12.03
17	6-9 бүлэгүүдэйудха.	1	15.03
18	10-12 бүлэгүүдэйудха.	1	27.03
19	Бүхызохёолойудха.	1	29.03

20	Творческо практикум. «Зохеолсооарадайаманзохеолойүүргэ».	1	3.04
		20	

IV- дэхи четверть, 14час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темүүзэх эсагайтоо	Темүүз эхэболз ор
1	ДаширабданБатожабай «Багшашнихэнбэ?» гэнхэнтужатухай.		
	«Багшашнихэн бэ?» (Туужааахэхэгүүд).	5	
2	I бүлэг «Нэрээхухаранхаар, яаахухара».	1	5.04
3	II бүлэг «Турүүшынүдэрнүүд».	1	10.04
4	III бүлэг «Хоер атаман».	1	12.04
5	IV бүлэг «Жаргалгээшэюунгээшэб?».	1	17.04
6	Творческо пр. «Хүнэйнаһансообагшынүүргэ». Зохеолго-бодомжолго.	1	19.04
7	ХХ зуунжэл. Хубисхалай ба дайнайүе.	1	24.04
8-9	Ц. Дон «Шухатахюдалга»хөөрөөн.	1	26.04
10	Чимит Цыдендамбаев «Илахаяаошохомнай»шүлэг.	1	8.05
11	Ч. Цыдендамбаев «Гвардеец» «Абидаахайханалтанмедалаяяларуулаад...»поэмэхэхэхэг.	1	15.05
12	ШирабНимбуев «Эхын юрөөл».Шүлэг.	1	17.05
13	Творческо практикум. Поэтическэ семинар.	1	22.05
14	ЖамсоТумунов «Халуун зүрхэн». I-дэхи ба II-дохи бүлэгүүд.	1	24.05
15-16	«Халуун зүрхэн». III-дахи бүлэг.	2	29.05
17-18	Творческо практикум «Хүн онсобайдалда».Зохеолгобэшэхэ.	2	31.05
		16	
	Жэл соо- 68 саг.	68	

